

सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाको बिकाश योजना संचालन तथा ब्यवस्थापन

कार्यविधि-२०७५

सिलिचोङ्ग गाउँ कार्यपालिकाको बैठकबाट स्वीकृत मिति २०७५/०९/२४

प्रस्तावना :

गाउँपालिकाको स्रोत परिचालन, व्यवस्थापन एवम् काम कारवाहीमा प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यका साथ संधिय तथा प्रदेश सरकार एवम् विकास साभेदारबाट स्थानीय निकायलाई प्राप्त हुने सबै प्रकारका अनुदान, गाउँपालिकाको आन्तरिक आय, राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने रकम लगायत गाउँपालिकाको कोषमा प्राप्त हुने सबै प्रकारका स्रोत तथा स्थानीय स्रोत साधनलाई एकीकृतरूप अधिकतम प्रयोग गरी गरिब, महिला, बालबालिका तथा सामाजिक, आर्थिक दृष्टिकोणबाट पिछडिएका वर्ग र समुदाय एवम् क्षेत्रको समेत पहुँच र स्वामित्व रहने गरी सन्तुलित तवरबाट स्थानीय सेवा प्रवाह एवम् विकास निर्माण कार्य र शासन प्रक्रिया जनमुखी, जवाफदेही, मितव्ययी, पारदर्शी, उत्तरदायी, समावेशी, समतामूलक, सहभागितामूलक, दीगो र गुणस्तरयुक्त बनाउँदै स्थानीयस्तरबाट नै गरिबी न्यूनीकरण र दीगो विकासको अवधारणालाई संस्थागत गर्ने कार्यमा सहयोग पुऱ्याउन स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा २.१. ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी, स्थानिय तहको बिकाश योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४ र स्थानिय तहमा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन, आर्थिक ब्यवस्थापन तथा सम्पती हस्तान्त्रण निर्देशिका, २०७४ को अधिनमा रही यस सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाबाट “सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाको बिकाश योजना संचालन तथा ब्यवस्थापन कार्यविधि, २०७५” तर्जुमा गरी लागू गरिएको छ

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :** (१) यस कार्यविधिको नाम “सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाको बिकाश योजना संचालन तथा ब्यवस्थापन कार्यविधि, २०७५” रहेको छ ।
(२) यो कार्यविधि सिलिचोङ्ग गाउँ कार्यपालिकाको बैठकले अनुमोदन गरेपछि प्रारम्भ हुनेछ ।
२. **परिभाषा :** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा :-
(क) “अध्यक्ष” भन्नाले “सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाको अध्यक्ष” लाई सम्भन्नु पर्दछ ।

- (ख) “उपाध्यक्ष” भन्नाले “सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष” लाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ग) “ऐन” भन्नाले “स्थानिय सरकार संचालन ऐन, २०७४” लाई सम्झनु पर्दछ ।
- (घ) “दिग्दर्शन” भन्नाले “स्थानिय तहको बिकाश योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४” लाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ङ) “निर्देशिका” भन्नाले “स्थानिय तहमा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन, आर्थिक व्यवस्थापन तथा सम्पती हस्तान्तरण निर्देशिका, २०७४” लाई सम्झनु पर्दछ ।
- (च) “कार्यविधि” भन्नाले “सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाको बिकाश योजना संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७५”
- (छ) “कार्यालय” भन्नाले “सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाको कार्यालय” सम्झनु पर्दछ । सो शब्दले सिलिचोङ्ग गाउँपालिका वडा कार्यालय, गाउँपालिका मातहत रहेको विषयगत शाखा वा विभाग वा महाशाखा वा कार्यालय वा ईकाइहरूलाई समेत जनाउनेछ ।
- (ज) “कार्यालय प्रमुख” भन्नाले सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाको “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” सम्झनुपर्छ ।
- (ज) “आन्तरिक आय” भन्नाले “स्थानिय ऐन, नियमावली र सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाको आर्थिक प्रशासन सम्बन्धि कानून बमोजिम गाउँपालिका परिषद्बाट स्वीकृत दरमा लगाएको स्थानीय कर, शुल्क, सेवा शुल्क, दस्तुर, बिक्री, स्रोत उपयोग, निकासी कर र भाडा बापत उठाएको आम्दानी” सम्झनु पर्छ ।
- (ग) “आयोजना” भन्नाले सिलिचोङ्ग गाउँपालिका वा सो अन्तरगतको वडावाट पूर्ण वा आंशिक लागत साभेदारीमा सञ्चालित निश्चित अवधि र लगानी रकम तोक्यो निर्धारित उद्देश्य प्राप्तिका लागि तयार गरिएको बिकाश सम्बन्धि योजना वा कार्यक्रमसम्झनु पर्छ । यसले सिलिचोङ्ग गाउँसभावाट स्वीकृत भएको गैर सरकारी संघ सस्था, गैर नाफामूलक संस्था वा अन्य सामुदायिक संस्थाको आयोजना समेतलाई जनाउनेछ ।
- (घ) “उपभोक्ता समिति” भन्नाले स्थानिय तहको उपभोक्ता समिती गठन, परिचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यविधि, २०७४ बमोजिम गठन गरेको समिति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले लाभग्राही समूह समेतलाई जनाउँछ ।
- (ङ) “ठूला मेशिनरी तथा उपकरण” भन्नाले वातावरणलाई अत्यधिक ह्रास पुऱ्याउने प्रकृतिका ठूला मेशिनरी, उपकरण (बुलडोजर, एक्साभेटर आदि) र श्रममूलक प्रविधिलाई विस्थापित गर्ने खालका मेशिनरी तथा उपकरण सम्झनु पर्छ ।

- (च) “गाउँ सभा” भन्नाले संविधानको धारा २२२ को उपधारा (१) बमोजिम गठित सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाको “गाउँ सभा” लाई सम्झनु पर्छ ।
- (छ) “गाउँपालिका” भन्नाले सिलिचोङ्ग गाउँपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।
- (ज) “विषयगत कार्यालय” भन्नाले संघिय तथा प्रदेश सरकारका विभिन्न विषयगत मन्त्रालय अन्तर्गत विभाग, जिल्ला स्तरिय कार्यालय, डिभिजन कार्यालय, इलाकास्तरीय कार्यालय समेत सम्झनु पर्छ ।
- (झ) “विषयगत मन्त्रालय” भन्नाले सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय बाहेकका नेपाल सरकारका विकास निर्माण एवम् सेवा सुविधाको प्रवाहसँग सम्बन्धित अन्य मन्त्रालयहरू सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) “विकास साभेदार” भन्नाले संघिय वा प्रदेश सरकारसँग भएको सम्झौता बमोजिम नगद, जिन्सी एवम् प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने द्विपक्षीय एवम् बहुपक्षीय दातृ निकाय, संयुक्त राष्ट्रसंघीय निकायहरू तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था सम्झनु पर्छ ।
- (ट) “मन्त्रालय” भन्नाले नेपाल सरकार सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय सम्झनु पर्दछ ।
- (ठ) “लक्षित समूह” भन्नाले आर्थिक रूपमा विपन्न वर्गका महिला एवम् बालबालिका तथा आर्थिक र सामाजिक रूपमा पिछडिएका वर्गहरू (सबै जातजातिका विपन्न वर्गहरू, ज्येष्ठ नागरिक, दलित, आदिवासी जनजाति, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, मधेसी, मुशिलम तथा पिछडावर्ग) एवम् नेपाल सरकारले लक्षित समूह भनी तोकेका वर्ग एवम् समुदाय सम्झनु पर्छ ।
- (ड) “वडा कार्यालय” भन्नाले सिलिचोङ्ग गाउँपालिका अन्तर्गतको वडा कार्यालय सम्झनु पर्छ ।
- (ढ) “स्रोत” भन्नाले गाउँपालिकालाई उपलब्ध हुने निःशर्त तथा सशर्त अनुदान, गाउँपालिकाको आन्तरिक आय, ऋण, सापटी, विकास साभेदारबाट प्राप्त कार्यक्रम बजेट लगायतका नगद, जिन्सी र प्राविधिक सहयोगलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ण) “सशर्त अनुदान” भन्नाले संघिय तथा प्रदेश सरकार, विषयगत मन्त्रालय, विकास साभेदार वा अन्य निकायबाट कुनै क्षेत्रगत कार्यक्रम वा तोकिएको क्षेत्रमा लगानी र सेवा प्रवाह हुने गरी कुनै योजना, कार्यक्रम वा आयोजना तोक्री वा नतोक्री क्षेत्रगत वा विशेष उद्देश्य प्राप्तिको लागि गाउँपालिकाले तोकिएको शर्तको परिधिभित्र रही बाँडफाँड र खर्च गरी अपेक्षित नतिजा हासिल गर्ने अनुदान सम्झनु पर्छ ।
- (त) “निःशर्त अनुदान” भन्नाले संघिय तथा प्रदेश सरकार, विकास साभेदार वा अन्य निकायबाट ऐन, नियमावली, र यस कार्यविधिको परिधिभित्र रही गाउँ, नगर र जिल्ला तथा राष्ट्रिय

विकासका लक्ष्य हासिल गर्न सहयोग पुग्ने गरी निर्धारित प्रक्रिया बमोजिम सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाको गाउँ सभाबाट कार्यक्रम स्वीकृत गरी जवाफदेही ढंगले खर्च गर्न पाउने अनुदान सम्झनु पर्छ ।

- (त) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले स्थानिय सरकार संचालन ऐनको दफा ८४ बमोजिमको सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्झनु पर्छ ।
- (थ) “सार्वजनिक परीक्षण” भन्नाले आर्थिक प्रशासन नियमावलीको नियम २०१ को उपनियम (२) बमोजिम सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रम वा आयोजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, बजेट (आम्दानी) तथा यसबाट प्राप्त नतिजा, उपलब्धी र खर्च आदिको बारेमा सरोकारबालाहरू बीच जानकारी गराउने, लेखाजोखा गर्ने र मूल्याङ्कन गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ ।
- (द) “सार्वजनिक सुनुवाई” भन्नाले सरोकारवाला सर्वसाधारण नागरिक र सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू बीच सार्वजनिक चासोको विषयमा सार्वजनिक स्थलमा खुला छलफल गर्ने प्रक्रिया सम्झनु पर्छ ।

३. कार्यविधिको उद्देश्य : यस कार्यविधिको उद्देश्य देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) गाउँपालिकाको सबै प्रकारका स्रोत र साधनलाई उद्देश्य मूलक, पारदर्शी, उत्तरदायी र जवाफदेहीता पूर्वक खर्च गर्ने पद्धति निर्माण गर्न सघाउ पुऱ्याउने,
- (ख) गाउँपालिकाको स्रोतलाई प्राथमिकता प्राप्त हुने भएका क्षेत्रहरूमा लगानी गर्ने आधार र प्रक्रियाबारे स्पष्ट गराउने,
- (ग) बिकाश आयोजना व्यवस्थापन, बजेट निकास र खर्च प्रक्रियालाई सरलीकृत गर्दै आयोजना कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने,
- (घ) आर्थिक व्यवस्थापन प्रणालीलाई अनुशासित र वित्तीय कुशलता हासिल गर्न सघाउ पुऱ्याउन लेखा, लेखापरीक्षण र प्रतिवेदन प्रणालीलाई नियमित र व्यवस्थित गर्ने,
- (ङ) गाउँपालिकालाई उपलब्ध हुने अनुदानलाई लक्ष्यमुखि बनाउन न्यूनतम शर्त तथा कार्यसम्पादन मापनका आधारमा अनुदान प्रदान गर्ने पद्धतिलाई संस्थागत गर्न एकीकृत रूपमा स्रोत प्रवाह गर्ने प्रणालीको विकास गर्ने,
- (च) गाउँपालिकाको संस्थागत क्षमता, आयोजना व्यवस्थापन, अन्तरनिकाय समन्वय र सेवा प्रवाहमा दक्षता अभिवृद्धि गर्ने,

- (छ) सहभागिता मूलक योजना प्रक्रिया अवलम्बन गर्दै योजनाबद्ध विकासका माध्यमबाट स्थानीय आवश्यकताको प्राथमिकीकरण, सञ्चालन एवम् मर्मत सम्भार गर्न स्थानीय जनतालाई प्रोत्साहन गर्ने,
- (ज) समावेशी विकासको अवधारणा बमोजिम लक्षित समूह र क्षेत्रलाई सशक्तीकरण गरी समावेशी विकास लक्ष्यलाई संस्थागत गर्ने,
- (झ) सामाजिक बिकाश परिचालनका माध्यमबाट अति विपन्न र विकासमा पहुँच नभएका व्यक्ति र परिवारलाई उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरि विकास प्रक्रियाको मूल प्रवाहमा लान प्रयत्न गर्ने ।

४. कार्यविधिको कार्यक्षेत्र: गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने निःशर्त, सशर्त अनुदान, कार्यक्रम वा आयोजनागत बजेट, विकास साभेदार, अन्य निकायबाट प्राप्त हुने सबै प्रकारका अनुदान, गाउँपालिकाको आन्तरिक आय, विकास शुल्क, राजस्व बाँडफाँडबाट विभाजित कोषबाट प्राप्त रकम, नेपाल सरकारबाट प्राप्त ऋण तथा नेपाल सरकार जनमानीभई लिएको ऋण, विकास साभेदार, राष्ट्रिय-अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था लगायत सबै प्रकारका श्रोतहरूबाट बिकाश योजना परिचालन एवम् व्यवस्थापन गर्नु यस कार्यविधिको कार्यक्षेत्र हुनेछ । योजना तर्जुमा, छनौट, सञ्चालन, व्यवस्थापन, अनुगमन, मूल्याङ्कन, प्रतिवेदन, कोष व्यवस्थापन, लेखापरीक्षण, उत्तरदायित्व, पारदर्शिता र वित्तीय सुशासन जोखिम न्यूनीकरण लगायतका सबै व्यवस्थाहरू यसै कार्यविधि बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद -२

अनुदानका श्रोतहरू र विनियोजनका क्षेत्र

५. अनुदानका श्रोत र किसिम : गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने अनुदान देहाय बमोजिम हुनेछन ।

- (१) **चालु अनुदान** : (क) नेपाल सरकारबाट गाउँपालिकामा खटिएका निजामती कर्मचारीहरू लाई मन्त्रालयले स्वीकृत गरेको प्रशासन अनुदान, कर्मचारीको तलव, भत्ता, दैनिक भ्रमण भत्ता र कार्यालय सञ्चालन खर्च,
- (ख) क्षमता विकास खर्च,

(ग) सामाजिक परिचालन खर्च ।

(२) पूँजिगत अनुदान :

(क) संधिय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने जुनसुकै प्रकारको अनुदान,

(ख) आफ्नो अधिकार सुची अनुसार प्राप्त हुने राजस्व,

(ग) राजस्व बाडँफाडँ सम्वन्धी विभाजित कोषबाट प्राप्त हुने आय,

(३) अन्य अनुदान :

(क) नेपाल सरकारबाट वा नेपाल सरकार जमानत बसी लिएको ऋण,

(ख) विकास साभेदार, राष्ट्रिय-अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूबाट सम्भौता गरी प्राप्त हुने अनुदान/बजेट,

(ग) विषयगत सशर्त अनुदान,

(घ) कार्यक्रम वा आयोजनागत सशर्त अनुदान/बजेट,

(ङ) प्राविधिक सहयोग,

(च) वस्तुगत सहयोग,

(छ) गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने अन्य अनुदान ।

६. **योजनाका क्षेत्र** : (१) वडा समितीबाट प्राथमिकरण भई आएका योजना तथा कार्यक्रमहरू संचालन गर्न आवश्यक देखिएका आधारमा क्षेत्रगत सुची तयार गर्नु पर्नेछ । सो सुची देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) **आर्थिक विकास** :- कृषि, उद्योग तथा वाणिज्य, पर्यटन, सहकारी, वित्तिय क्षेत्र,

(ख) **सामाजिक विकास** :- शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, संस्कृति प्रवर्द्धन, लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण,

(ग) **पूर्वाधार विकास** :- सडक तथा पुल (भोलुगे पुल समेत), सिंचाई, भवन तथा सहरी विकास, उर्जा, लघु तथा साना जलविद्युत (वैकल्पिक उर्जा समेत), संचार,

- (घ) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन :- वन तथा भु-संरण, जलाधार संरक्षण, वातावरण संरक्षण, जलवायु परिवर्तन, फोहरमैला व्यवस्थापन, जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण, विपद व्यवस्थापन,
- (ङ) संथागत विकास तथा सेवा प्रवाह :- मानव संसाधन विकास, संथागत क्षमता विकास, संस्थागत पूर्वाधार, नागरिक वडापत्र तथा सेवा प्रवाहका मापदण्ड निर्धारण, सेवा प्रवाहमा विधुतीय सुचना प्रविधीको प्रयोग,
- (च) वित्तीय व्यवस्थापन र सुशासन :- राजस्व परिचालन, वित्तीय अनुशासन, वित्तीय जोखिम न्युनीकरण, सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परिक्षण, आन्तरिक लेखा परिक्षण तथा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली, अन्तिम लेखा परिक्षण तथा वेरुजु फछौट, सुचना तथा संचार व्यवस्थापन,
- (७) योजनाका प्राथमिकताहरू: गाउँपालिकाले वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम संचालन गर्दा निम्न विषयहरूलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

- (क) आर्थिक विकास तथा गरिबी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउने,
- (ख) उत्पादनमूलक तथा छिटो प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिने ,
- (ग) जनताको जिवनस्तर, आमदानी र रोजगारी बढ्ने,
- (घ) स्थानीय सहभागिता जुट्ने, स्यवम् सेवा परिचालन गर्न सकिने तथा लागत कम लाग्ने,
- (ङ) स्थानीय स्रोत साधन र सीपको अधिकतम् प्रयोग हुने,
- (च) महिला, बालबालिका तथा पिछडिएका क्षेत्र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने,
- (छ) लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि हुने,
- (ज) दीगो विकास ,वातावरणिय संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्न सघाउ पुऱ्याउने,
- (झ) भाषिक तथा सांस्कृतिक पक्षको जगेर्ना र सामाजिक सद्भाव तथा एकता अभिवृद्धिमा सघाउ पुऱ्याउने,
- (ञ) गाउँपालिकाले आवश्यक देखेका अन्य विषयहरू ।

८. चालू खर्च र पूँजीगत खर्चको बाँडफाँड :

१. चालू खर्च तर्फ : चालू खर्च अन्तर्गत देहायका खर्चहरू पाईनेछ :-

- (क) पदाधिकारीहरूको कानून बमोजिम तोकिएको पारिश्रमिक तथा सुविधा छुट्याएर मात्र चालू खर्चका अन्य शीर्षकमा बजेट विनियोजन गर्नुपर्नेछ ।
- (ख) तर पूँजीगत खर्चबाट चालू खर्चमा रकम रकमान्तर गर्न पाईने छैन । तर गाउँसभाको स्वीकृति लिई एक शीर्षकबाट सो शीर्षकको जम्मा स्वीकृत रकमको १० प्रतिशत भन्दा नबढ्ने गरी कुनै एक वा एक भन्दा बढी शीर्षकहरूमा रकम सार्न बाधा परेको मानिने छैन ।
- (ग) क्षमता विकास खर्च शीर्षकबाट गाउँपालिकाको क्षमता अभिवृद्धिका लागि स्थानीय निकायको क्षमता विकास कार्यविधि, २०६६ को परिधिभित्र रही देहाय बमोजिमका क्रियाकलापहरू गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गराई सञ्चालन गर्न सकिनेछ :- (१) गाउँपालिकाको नियम, विनियम, निर्देशिका, बुलेटिन, आवधिक/विषयगत योजना तयारी एवम् अध्ययन,
 - (२) गाउँपालिकाको संगठन संरचनाको अध्ययन कार्य, जिम्मेवारी किटानसम्बन्धी कार्यहरू । तर अध्ययन भएको पाँच वर्ष व्यतित नभई सोही प्रकारको नयाँ अध्ययन गर्न पाईने छैन ।
 - (३) गाउँपालिकाको कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारी, विषयगत कार्यालयका कर्मचारी, विभिन्न समिति एवम् संयन्त्रको तालिम, अवलोकन भ्रमण,
 - (४) गाउँपालिका सँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने गैरसरकारी संस्था, निजी क्षेत्र, टोल विकास संस्था एवम् समुदायमा आधारित संस्था, उपभोक्ता समितिको क्षमता विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप,
 - (५) स्थानीय तहको आन्तरिक आय तथा स्रोतहरूको पहिचान, सम्भाव्यता अध्ययन, संकलन तथा व्यवस्थापन कार्य,
 - (६) सामाजिक परिचालनमा संलग्न सामाजिक परिचालक, उत्प्रेरकहरूको क्षमता विकास,
 - (७) गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने महिला, बालबालिका, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, मुस्लिम, पिछडा वर्ग, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, वैदेशिक रोजगारको क्रममा पीडित विपन्न परिवार, आर्थिक एवम् सामाजिक रूपले विपन्न वर्गसम्बन्धी गाउँपालिका स्तरीय संजाल, बाल क्लवको क्षमता विकास तथा सीप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप,

- (८) गाउँपालिकाको क्षमता वृद्धिका लागि प्रयोग हुने भौतिक सामग्री, उपकरण आदि खरीद, जडान र व्यवस्थापन,
- (९) पारदर्शिता तथा उत्तरदायित्व कायम गर्न सञ्चालन गर्ने क्रियाकलापहरू, (सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण) एवम् दस्तावेजहरूको तयारी,
- (१०) मानव संसाधन विकास केन्द्र र सूचना तथा अभिलेख केन्द्र व्यवस्थापन,
- (११) गाउँपालिकामा विद्युतीय शासन प्रवर्द्धन, विकास र सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको संस्थागत व्यवस्था,
- (१२) प्राविधिक परामर्श, विशेषज्ञहरूको पारिश्रमिक, भत्ता, सेवा प्रदायकहरूको सूचीकरण र परिचालन,
- (१३) गाउँपालिकाको विकास निर्माण एवम् सेवा प्रवाहसँग सम्बन्धित विषयमा विषयगत कार्यालय, नागरिक समाज, निजी क्षेत्रसँग गरिने अन्तरक्रिया एवम् समन्वय कार्यक्रम,
- (१४) विकास निर्माण एवम् सेवा प्रवाहसँग सम्बन्धित विषयमा विषयगत कार्यालय, नागरिक समाज, निजी क्षेत्रसँग गरिने अन्तरक्रिया एवम् समन्वय कार्यक्रम,
- (१५) विकासमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका लागि सञ्चालन गरिने क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू ।
- (१७) सामाजिक परिचालकको परिचालन र कृयाकलापमा हुने कार्यक्रमहरू ।
२. पूँजगत खर्च तर्फ : गाउँपालिका कोषको कुल पूँजगत रकमबाट क्रमशः देहायका क्षेत्रमा विनियोजन गरी लगानी गर्नु पर्नेछ ।
- (क) समपुरक कोष : गाउँ सभाबाट आयोजनागत विवरण सहितको स्वीकृत रकम,
- (ख) लक्षित समूह विकास कार्यक्रम : गाउँपालिकाको समपुरक कोषबाट यस शिर्षकमा विनियोजित रकम,
- (ग) आर्थिक, सामाजिक एवम् भौतिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम : गाउँपालिकाको समपुरक कोषबाट यस शिर्षकमा विनियोजित रकम,
- (घ) प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम : गाउँपालिकाको समपुरक कोषबाट यस शिर्षकमा विनियोजित रकम,
- (९) समपुरक कोषसम्बन्धी व्यवस्था : (१) गाउँपालिकाको आफ्नो कार्यक्षेत्रको विकाससँग सम्बन्धित सरकारी, गैर सरकारी, निजीक्षेत्र, विकास साभेदार संस्थासँग भएको सम्झौता

बमोजिम साभेदारी वा लागत सहभागिता गर्न गाउँपालिकाले आयोजनागत रूपमा विवरण तयार गरी कार्यविधिको दफा ८ को उपदफा २ (क) बमोजिम समपूरक कोष (म्याचिड फण्ड) मा आवश्यक रकम छुट्याउनु पर्नेछ । तर वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृत भईसकेपछि प्राप्त हुने प्रस्तावित आयोजनामा समपूरक कोषबाट रकम लगानी गर्न बाध्य हुनेछैन ।

(२) साभेदारीमा सञ्चालन गरिने कार्यक्रम वा आयोजनाहरू योजना तर्जुमा प्रक्रियाको प्रारम्भिक चरणदेखि सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट गाउँपालिकाको योजनामा समावेश अनिवार्य भएको हुनुपर्नेछ ।

१०. लक्षित समूह विकास कार्यक्रम : (१) कार्यविधिको दफा ८ को खण्ड (ख) बमोजिम छुट्याइएको कुल रकमबाट लक्षित समूहलाई प्रत्यक्ष फाइदा पुग्ने कार्यक्रम वा आयोजनाहरूमा लगानी गर्न देहाय बमोजिम बजेट विनियोजन गर्नु पर्नेछ :-

(क) सबै जातजातिका विपन्न वर्गका महिलाहरूको सशक्तिकरण, रोजगारीमूलक र आयमूलक कार्यमा प्रत्यक्ष फाइदा पुग्ने कार्यक्रम वा आयोजना,

(ख) सबै जातजातिका विपन्न वर्गका बालबालिकाहरूलाई प्रत्यक्ष फाइदा पुग्ने कार्यक्रम वा आयोजना,

(ग) सबै जातजातिका आर्थिक रूपमा विपन्न तथा आर्थिक एवम् सामाजिक रूपमा पछाडि परेका र पारिएका वर्ग (ज्येष्ठ नागरिक, दलित, आदिवासी जनजाति, अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, मधेसी, मुशिलम तथा पिछडावर्ग लगायत) एवम् नेपाल तथा प्रदेश सरकारले राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी लक्षित समूह भनी तोकिएका वर्ग एवम् समुदायले प्रत्यक्ष फाइदा पाउने कार्यक्रम वा आयोजना ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विनियोजन भएको रकमबाट सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रक्रिया अन्तर्गत छनौट भई आए बमोजिमका कार्यक्रम वा आयोजनामा लगानी गर्नुपर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) को खण्ड (ग) बमोजिमको रकम वन्चितिकरण र पछाडि परेका सबै समुदाय एवम् वर्गले फाइदा पाउने गरी न्यायोचित तवरबाट बाँडफाँड गर्नुपर्नेछ ।

(४) लक्षित समूहमा लगानी गर्दा लोपोन्मुख अल्पसंख्यक, अति सीमान्तकृत तथा सबै जातजातिका अति विपन्न परिवारहरूलाई लक्षित गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न प्राथमिकता दिनु पर्नेछ । यसरी लगानी गर्दा गरिबी नक्शाङ्कन, विपन्न वर्गको नक्शाङ्कन, आधारभूत सर्वेक्षणलाई आधार लिन सकिनेछ ।

- (५) लक्षित समूहमा जाने कार्यक्रम वा आयोजनाबाट सोही समूहका लाभान्वित वर्गले प्रत्यक्ष फाइदा पाउने हुनुपर्नेछ । गाउँपालिकाले यस्तो कार्यक्रम संचालन गर्दा कम्तीमा १० परिवार समेटिएको हुनु पर्ने तथा सो सम्बन्धी निर्णय प्रक्रियामा त्यस्ता समूहको सहभागिता हुनुपर्नेछ ।
- (६) लक्षित समूह विकास कार्यक्रम अन्तर्गत सामाजिक परिचालन कार्यक्रम लागू गर्दा गाउँपालिकाले वडा समितीबाट छानिएका कार्यक्रम वा आयोजना मात्र कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।
- (७) लक्षित समूहको कार्यक्रम संचालन गर्दा **अनुसूची-१** मा उल्लिखित सबै क्षेत्रलाई समेट्ने गरी सम्बन्धित लक्षित समूहको मागको आधारमा लक्षित समूहको पूँजी निर्माण, सेवा प्रवाहमा गुणस्तरीय सुधार तथा क्षमता विकास भएको मापन गर्न सकिने ठोस कार्यक्रम वा आयोजनामा मात्र रकम विनियोजन एवम् खर्च गर्नुपर्नेछ । लक्षित समूहको नाममा कुनै पनि प्रकारका वितरणमुखी कार्यक्रम, सभा सम्मेलन वा गोष्ठीजस्ता कार्यक्रममा खर्च गर्न पाइने छैन ।
- (८) लक्षित समूहको लागि छुट्याइएको बजेटबाट आयोजना तथा कार्यक्रम संचालन गर्दा लक्षित समूहको कुनै संघ संगठन वा संस्था मार्फत सिधै अनुदान उपलब्ध गराउन पाइने छैन । कार्यक्रम संचालन गर्दा कार्यविधिमा उल्लिखित आयोजना कार्यान्वयन र स्थानियतहको उपभोक्ता समिती गठन, परिचालन तथा ब्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यविधी, २०७४ र अन्य प्रचलित संधिय तथा प्रदेश कानून र कार्यविधिले तोकेका प्रावधानहरू पालना गर्नुपर्नेछ ।
- (९) लक्षित क्षेत्रमा गरिएको लगानी **अनुसूची-२** बमोजिमको आयोजना लगानी विवरण तालिका (प्रोजेक्ट फन्डिङ म्याट्रिक्स) प्रत्येक लक्षित समूहका लागि छुट्टा छुट्टै तयार गर्नु पर्नेछ ।

११. आर्थिक, सामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधार विकास : (१) कार्यविधिको दफा ८ को खण्ड (ग) बमोजिम छुट्याइएको रकमबाट स्थानिय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा १२ को उपदफा २ बमोजिम उल्लिखित क्षेत्र लगायत देहायका क्षेत्रमा लगानी गर्नुपर्नेछ :-

- (क) यातायात पूर्वाधार क्षेत्र : जिल्ला यातायात गुरू योजना लाई आधार बनाई गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको आवश्यकतालाई प्राथमिकता दिई लगानी गर्ने,
- (ख) वन, वातावरण संरक्षण, जैविक विविधता, जलवायु परिवर्तन र नवीकरणीय उर्जा,
- (ग) खानेपानी तथा सरसफाई, सिंचाइ, नदी नियन्त्रण,
- (घ) सार्वजनिक, ऐलानी र पर्ती जग्गा संरक्षण, आवास, भवन, जग्गा एवम् एकिकृत बस्ती विकास कार्यक्रम,
- (ङ) जलस्रोत विकास तथा ग्रामीण विद्युतीकरण,

- (च) स्वास्थ्य पूर्वाधार,
- (छ) शिक्षा पूर्वाधार,
- (ज) हाट बजार प्रवर्द्धन तथा व्यवस्थापन,
- (झ) सामुदायिक भवन, पुनःस्थापना केन्द्र,
- (ञ) जीविकोपार्जन तथा गरिबी न्यूनीकरण,
- (ट) आर्थिक विकास पूर्वाधार (कृषिमा आधारित, गैर कृषिमा आधारित, सेवा क्षेत्र),
- (ठ) गाउँपालिकाको आन्तरिक आयवृद्धि गर्न गरिने प्रयासहरू,
- (ड) पर्यटन, सांस्कृतिक, पुरातात्विक र ऐतिहासिक पूर्वाधार विकासका क्षेत्र,
- (ढ) फोहरमैला व्यवस्थापन तथा ढल निकास,
- (ण) तथ्यांक सूचना, सडक नक्शांकन तथा घर नम्बरिङ्ग, वस्तुगत विवरण,
- (त) भवन संहिताको कार्यान्वयन,
- (थ) प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन ,
- (द) निजी एवम् गैरसरकारी क्षेत्रसँग साभेदारीमा सञ्चालन गरिने भौतिक पूर्वाधारसम्बन्धी कार्यक्रमहरू,
- (ध) विषयगत क्षेत्रको सशर्त अनुदान कार्यक्रम अन्तर्गत संचालन गरिने कार्यक्रमहरू,
- (न) गाउँपालिकामा प्राप्त हुने विप्रेषणको व्यवस्थापन तथा सदुपयोगबाट जीविकोपार्जन कार्यक्रम तर्जुमा,
- (फ) रोजगार तथा स्थानीय स्रोतमा आधारित लघुउद्योग विकास कार्यक्रम ।
- (२) उपदफा १ अन्तर्गत विनियोजन भएको रकमबाट गाउँपालिकाले (३) तिन लाखभन्दा कम लागतका कार्यक्रम वा आयोजना छनौट गर्न सक्ने छैनन् ।
- (३) यस क्षेत्रमा गरिएको लगानीको अनुसूची-३ बमोजिमको आयोजना लगानी विवरण तालिका (प्रोजेक्ट फण्डीङ म्याट्रिक्स) तयार गर्नुपर्नेछ ।

१२. प्रवर्द्धनात्मक क्षेत्र : (१) कार्यविधिको दफा ८ को खण्ड (घ) बमोजिम छुट्याइएको रकमबाट देहायका प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमका क्षेत्रमा गाउँपालिकाले प्राथमिकीकरण गरी लगानी गर्नुपर्नेछ :-

- (क) प्रतिनिधी मार्फत गठन गरिएका समूह, उपभोक्ता समुहबाट माग भई आएका स-साना सामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधार विकाससम्बन्धी कार्यक्रम वा आयोजनाहरू ।
- (ख) गाउँपालिका स्तरिय सरकारी, गैरसरकारी तथा सामुदायिक संस्था र निजी क्षेत्रसँगको साभेदारीमा सञ्चालन गर्न सकिने स-साना सामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधार विकाससम्बन्धी कार्यक्रम वा आयोजनाहरू ।
- (ग) संघिय तथा प्रदेश सरकारको नीति तथा प्राथमिकताले समेटेका कार्यक्रम सञ्चालनमा सहयोग पुऱ्याउन सम्बन्धित कार्यक्रमको स्वीकृत योजना खाका (फ्रेमवर्क), कार्यविधि, निर्देशिका बमोजिम सञ्चालन गरिने योजनाहरू ।
- (२) प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम अन्तर्गत मागको आधारमा पूँजी निर्माण, सेवा प्रवाहमा गुणस्तरीय सुधार तथा क्षमता विकास भएको मापन गर्न सकिने ठोस कार्यक्रम वा आयोजनामा मात्र रकम विनियोजन एवम् खर्च गर्न सकिनेछ । कुनै पनि प्रकारका वितरणमुखी कार्यक्रम, सभा सम्मेलन वा गोष्ठीजस्ता कार्यक्रममा खर्च गर्न पाइने छैन ।
- (३) प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमका लागि छुट्याइएको बजेटबाट कार्यक्रम वा आयोजना संचालन गर्दा यस कार्यविधिमा उल्लिखित आयोजना कार्यान्वयन र स्थानियतहको उपभोक्ता समिती गठन, परिचालन तथा ब्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यविधि-२०७४ लगायतका प्रचलित कानून र कार्यविधिले तोकेका प्रावधानहरू पालना गर्नु पर्नेछ ।
- (४) यस क्षेत्रमा गरिएको लगानीको अनुसूची-४ बमोजिमको आयोजना लगानी विवरण तालिका (प्रोजेक्ट फण्डीङ म्याट्रिक्स) तयार गर्नुपर्नेछ ।

१३. खर्च गर्न निषेध गरिएका विषयहरू : (१) गाउँपालिकाको कोषको पूँजिगत रकमबाट देहायको क्षेत्र वा विषयमा खर्च गर्न तथा कार्यहरू गर्न पाइने छैन :-

- (क) कुनै पनि प्रकारको तलब भत्ता, बैठक भत्ता, दैनिक तथा भ्रमण भत्ता र कर्मचारी एवम् राजनैतिक पदाधिकारी वा व्यक्तिको पारिश्रमिक तथा कर्मचारी सेवा निवृत्त हुँदा दिईने सुविधासम्बन्धी खर्चहरू,
- (ख) सवारी साधन मर्मत सम्भार र इन्धन खर्च,
- (ग) पूँजिगत तर्फको रकम सापटी लिई वा रकमान्तर गरी चालू शीर्षकमा वा चालू प्रकृतिको कार्यमा खर्च गर्न,
- (घ) घरभाडा, बिजुली, टेलिफोन, पानीको महशुल लगायत कार्यालय सञ्चालनसम्बन्धी खर्चजस्ता चालू प्रकृतिका सबै खर्चहरू,

- (ड) विमा, ऋण कारोवार, शेयर लगानी वा बैकमा मुद्दती वा बचत खातामा रकम जम्मा गर्न, तर उत्पादनमूलक कार्यक्रममा गरिने लगानीलाई स्थानीय निकायको शेयरको रूपमा लगानी गर्न बाधा परेको मानिने छैन ।
- (च) राजनैतिक दल तथा तिनका भातृ वा भगिनी सङ्गठन, संघसंस्था वा व्यक्ती आदिलाई कुनै पनि किसिमको आर्थिक सहायता चन्दा, पुरस्कार प्रदान गर्न वा संस्थागत वा कार्यक्रमिक सहयोग उपलब्ध गराउन,
- (छ) दामासाही वा भागबण्डाको हिसावले रकम बाँडफाँड गर्न,
- (ज) गाउँ सभाबाट आयोजनागत रूपमा बजेट बाँडफाँड नगरी अबण्डाको रूपमा एकमुष्ट रकम राख्न,
- (झ) गाउँ सभाबाट निर्णय नभएका कार्यक्रम वा आयोजनामा खर्च गर्न,
- (ञ) गाउँपालिका शिक्षा योजना, विद्यालय सुधार योजनामा नपरेका कार्यक्रममा खर्च गर्न एवम् शिक्षक तथा विद्यालयका कर्मचारीको तलव भत्ता र पारिश्रमिकमा खर्च गर्न ।
- (२) यस कार्यविधि बमोजिम कार्यक्रम स्वीकृत नभई विगत वर्षमा वा यसै आर्थिक वर्षमा पनि सम्झौता हुनुपूर्व कार्य सम्पन्न गरिएको भनी भुक्तानी माग गरिएको कार्यक्रम वा आयोजनामा भुक्तानी दिन पाइने छैन ।
- (३) वातावरण संरक्षण ऐन २०५३, वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४ तथा सामाजिक तथा वातावरणीय सुरक्षाको रूपरेखा, २०६५ मा उल्लिखित प्रावधानहरूको प्रतिकूल छनौट भएका कार्यक्रम वा आयोजनामा लगानी गर्न पाइने छैन ।

१४. योजना व्यवस्थापन सेवा खर्चसम्बन्धी व्यवस्था : (१) गाउँपालिकाबाट सञ्चालन गरिने कार्यक्रम वा आयोजनालाई कार्यकुशलता, प्रभावकारिता तथा मितव्ययिताको सिद्धान्त अनुसार संचालनमा सहयोग पुऱ्याउने किसिमका कार्यक्रमका लागी पूँजिगत लगानीको समष्टिगत बजेटबाट गाउँपालिकाले बढीमा ५ प्रतिशतसम्म रकम छुट्याई खर्च गर्न सक्नेछ । यस्तो खर्चको हिसाब **अनुसूची-५** बमोजिमको ढाँचामा राख्नुपर्नेछ ।

त्यसरी छुट्याईएको ५ प्रतिशत रकम खर्च गर्दा कुल पूँजिगत खर्चको अनुपातमा मात्र खर्च गर्न पाइने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम छुट्याएको रकमको खर्च सम्बन्धी कार्ययोजना गाउँपालिका सभाबाट स्वीकृत गराई स्वीकृत शीर्षकको अधीनमा रही देहायका क्रियाकलापहरूमा मात्र खर्च गर्नुपर्नेछ,

:-

- (क) आयोजना सर्वेक्षण वा सम्भाव्यता अध्ययन, डिजाइन, ड्रइङ लागत अनुमान तथा वातावरणीय, सामाजिक र प्राविधिक अध्ययनसम्बन्धी खर्च,
- (ख) समावेशी र सहभागितामूलक योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र सुपरिवेक्षणसम्बन्धी खर्च,
- (ग) आयोजना अभिलेख व्यवस्थापन, योजना खाता र रजिष्टरसम्बन्धी खर्च,
- (घ) कार्यक्रम वा आयोजनाको सुपरिवेक्षण, अनुगमन, मूल्याङ्कन, जाँचपास तथा प्रतिवेदनसम्बन्धी,
- (ङ) सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई, गुनासो व्यवस्थापन तथा कार्यविधिमा उल्लिखित पारदर्शिता र उत्तरदायित्व कायम गर्ने गराउने विषय,
- (च) उपभोक्ता समिति गठन, अभिमुखीकरण र उपभोक्ता समितिको प्रशासनिक तथा प्राविधिक सेवा खर्च,
- (छ) आयोजना व्यवस्थापनका लागि चाहिने अत्यावश्यक प्राविधिक उपकरणहरू,
- (ज) गुणस्तर परीक्षणका लागि प्रयोगशाला स्थापना गर्न आवश्यक खर्च,
- (झ) आयोजनासँग सम्बन्धित सामाजिक परिचालन कार्य ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम एकमुष्ट रूपमा (कन्टेन्जेन्सी) आयोजना व्यवस्थापन सेवा खर्च छुट्टयाएपछि आयोजनागत रूपमा लागत अनुमान तयार गर्दा छुट्टै कन्टेन्जेन्सी रकम छुट्टयाउन पाइने छैन ।

परिच्छेद - ३

योजना तर्जुमा एवम् आयोजना छनौट

१५. योजना तर्जुमा समिती गठन र आयोजनाको छनौट : (१) गाउँपालिकाबाट सञ्चालन गरिने कार्यक्रम वा आयोजनाका प्रस्तावहरू छनौट गरी सिफारिश गर्ने प्रयोजनका लागि स्थानिय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ६७ बमोजिम देहाय बमोजिमको एकीकृत योजना तर्जुमा समिति रहनेछ :-

(क) गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष	- संयोजक
(ख) विषयगत क्षेत्र हेर्ने गाउँ कार्यपालिकाको सदस्यहरू	- सदस्य

(ग) प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

- सदस्य

(घ) योजना महाशाखा, विभाग वा शाखा प्रमुख

- सदस्य सचिव

१६. योजना तर्जुमा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : (१) कार्यविधिको दफा १४ बमोजिम गठित एकीकृत योजना तर्जुमा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) आगामी आर्थिक वर्षको निती तथा कार्यक्रमको प्रस्ताव तयार गर्ने ।

(ख) बजेट तथा योजनाको प्रस्तावलाई विषयक्षेत्रगत रूपमा छलफल गर्ने व्यवस्था मिलाई अन्तिम प्रस्ताव तयार गरि गाउँ कार्यपालिकामा प्रस्तुत गर्ने ।

वडा समितिबाट प्राथमिकताक्रमको आधारमा छनौट भई आएका कार्यक्रम वा आयोजनाको अनुमानित बजेट सीमाको अधीनमा रही क्षेत्रगत रूपमा छुट्टाछुट्टै प्राथमिकीकरण गरी अन्तिम सूची तयार गर्ने ।

(ग) कार्यक्रम वा योजनाको प्राथमिकीकरण गर्दा क्रमागत आयोजनामध्ये आवश्यकताको आधारमा निष्पक्षता र यथार्थतालाई जोड दिईने ।

(घ) सरकारी तथा गैर सरकारी क्षेत्रबाट सञ्चालन गरिने कार्यक्रमको बारेमा समन्वय गर्ने ।

(ङ) आयोजनाको छनौट गर्दा क्षमता विकाससम्बन्धी आयोजना, सामाजिक परिचालन, पूँजिगत लगानीका क्षेत्रका कार्यक्रम वा आयोजना, प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरू र लक्षित समूह (महिला, बालबालिका, अतिविपन्न, अल्पसंख्यक र पिछडिएका समुदायहरू) को छुट्टाछुट्टै आयोजना लगानी सूची र आयोजना लागत रकमको सूची पेश गर्ने ।

(च) गाउँपालिका भित्र सञ्चालन हुने आयोजनामा दोहोरोपना आउन नदिने र कार्यक्रम वा आयोजना बीच पारस्परिक सम्बन्ध एवम् परिपूरकता कायम गर्ने ।

(छ) गाउँपालिका कोषको अन्तिम लेखापरीक्षण प्रतिवेदनले औल्याएका विषयहरूमा छलफल गरी पृष्ठपोषण गर्ने ।

(ज) बजेट तथा योजना तर्जुमा सम्बन्धि सिलिचोङ्ग गाउँपालिकाको आवश्यकता बमोजिम अन्य कार्यहरू गर्ने ।

(२) समितिले देहाय बमोजिमको कार्यविधि अपनाउनेछ :- (क) समितिले आफ्नो गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र रहेका स्थानीय सरकारी एवम् गैर सरकारी क्षेत्रका विषयगत प्रतिनिधिहरू तथा

विषयगत ज्ञान भएका व्यक्तिहरूलाई आमन्त्रण गरि बजेट तथा योजनाका सम्बन्धमा छलफल चलाउन सक्नेछन ।

(ख) समितिका कम्तीमा पचास प्रतिशत सदस्य उपस्थित भएमा बैठक बस्न सक्नेछ ।

(ग) समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित विषयगत निकायबाट आवश्यक राय सल्लाह, सुझाव लिन सक्नेछ ।

(घ) समितिको कार्यविधिसम्बन्धी अन्य व्यवस्था सो समिति आफैले निर्धारण लागु गर्नसक्नेछ ।

१७. आयोजनाको प्राथमिकताक्रम निर्धारण : (१) स्थानियतहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४ को दफा ३ मा उल्लिखित आधारहरू लगायत देहायका आधारमा कार्यक्रम वा आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण गर्नुपर्नेछ :-

(क) नेपाल सरकारले लिएका राष्ट्रिय लक्ष्यहरू, भकुम्प पछिको पुन-निर्माण, राष्ट्रिय सरसफाई रणनीति, अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा जनाएका प्रतिवद्धता र सो बाट सिर्जित दायित्वलाई प्राथमिकता दिनपर्नेछ ।

(ख) गाउँपालिकाबाट सञ्चालन हुने आयोजनाहरूको छनौट गर्दा क्रमागत आयोजनाहरू सम्पन्न गर्ने गरी र नयाँ आयोजनाको हकमा विस्तृत डिजाइन र लागत अनुमान तयार भइसकको आयोजनालाई बजेट व्यवस्था गर्न उच्च प्राथमिकता दिनपर्नेछ ।

(ग) स्थानीय सम्भावनालाई ख्याल गर्दै स्थानीय तहको श्रोत परिचालन गर्न योगदान पुऱ्याउने कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

(घ) क्रमागत एवम् अधूरा रहेका कार्यक्रम वा आयोजनाहरू तथा थोरै रकममा मर्मत सम्भार गरी पुनः सञ्चालनमा ल्याउन सकिने कार्यक्रम वा आयोजनाहरू लाई प्राथमिकरण गरिनु पर्नेछ ।

(ङ) गाउँपालिकाले पहिचान गरेका लक्षित समूहका मागलाई सम्बोधन गरिनु पर्नेछ ।

(च) स्थानीय स्रोत, साधन, श्रम, सीप र प्रविधि प्रयोग हुने प्रकृतिका तथा तत्काल रोजगार सृजना गर्ने एवम् आय आर्जनमा बढवा दिनु पर्नेछ ।

(छ) प्रतिस्पर्धात्मक तथा तुलनात्मक लाभका वस्तु तथा सेवाको उत्पादन तथा प्रवर्द्धन हुने कृषि, गैर कृषि र सेवा क्षेत्रका कार्यक्रम वा आयोजनाहरू लाई महत्वका साथ संचालन गर्नु पर्नेछ ।

(ज) गाउँपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरू संचालन गरिनु पर्नेछ ।

(झ) समान प्रकृतिका आयोजनाहरूमध्ये बढी जनसहभागिता एवम् लागत सहभागिता जुटाउन सकिने आयोजनाहरू प्राथमिकरणको सुचीमा समेट्नु पर्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिमको आधारमा कार्यक्रम वा आयोजनाहरू छनौट गर्दा आर्थिक विकास तथा गरिवी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउने किसिमका उत्पादमूलक तथा छिटो प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिने, जनताको जीवनस्तर, आम्दानी र रोजगारी बढ्ने योजना तथा कार्यक्रमहरू प्राथमिकरण गर्नु पर्नेछ ।
- (३) स्थानीय सहभागिता जुट्ने, स्ववसेवा परिचालन गर्न सकिने तथा लागत कम लाग्ने र स्थानीय स्रोत साधन र सीपको अधिकतम् प्रयोग हुने कार्यक्रम, महिला, बालबालिका तथा पिछडिएका क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने, लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि हुने कार्यक्रम, दीगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा सम्वर्द्धन गर्न सघाउ पुऱ्याउने, भाषिक तथा सांस्कृतिक पक्षको जर्गेना र सामाजिक सद्भाव तथा एकता अभिवृद्धिमा सघाउ पुऱ्याउने योजना तथा कार्यक्रम समेतलाई समेटिएको हुन पर्नेछ ।

१८. योजना तर्जुमाका प्रकृयाहरू : (१) गाउँपालिकाको योजना तर्जुमा प्रक्रिया स्थानिय तहको बजेट तर्जुमा कार्यान्वयन आर्थिक ब्यवस्थापन तथा सम्पति हस्तान्त्रण निर्देशिका, २०७४ र स्थानिय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४ को अधीनमा रही देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) गाउँपालिकाको संचित कोषमा प्राप्त सबै प्रकारको रकमलाई एकीकृत गरी एउटै डालोमा राखी प्राप्त मार्गदर्शन तथा आवधिक योजना तयार भएको भए त्यसले निर्धारण गरेको प्राथमिकताका आधारमा एकीकृत योजना तर्जुमा समितिको बैठकबाट क्षेत्रगत रूपमा प्राथमिकता निर्धारण र वडागत बजेट पूर्वानुमान तयार गर्नुपर्नेछ ।
- (ख) बजेट पूर्वानुमान गर्दा आर्थिक, सामाजिकरूपमा पछाडिएका बस्तीमा लगानी केन्द्रित गर्ने गरी त्यस्ता बस्तीका बासिन्दालाई विकासको मूलप्रवाहमा ल्याउने रणनीति अवलम्बन गर्नुपर्नेछ ।
- (ग) बजेट पूर्वानुमान तयार गरी सकेपछि आयोजना छनौटका आधारसमेत खुलाई वडागत रूपमा कार्यक्रम वा आयोजनाको छनौट गरी पठाउन सम्बन्धित वडा समितीलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।
- (घ) बजेट पूर्वानुमान बमोजिम कुन क्षेत्रमा कतिसम्म लगानी गर्न सकिने हो सोको बारेमा स्थानीय जन प्रतिनिधीहरू एवम् सञ्चारका माध्यमहरू मार्फत समुदायस्तरमा जानकारी गराउनु पर्नेछ ।
- (ङ) योजना तर्जुमा प्रक्रिया आर्थिक रूपमा विपन्न बस्तीस्तरबाट सुरु हुनेछ । बस्तीमा बसोबास गर्ने नागरिकहरू विशेष गरेर अतिविपन्न एवम् पिछडिएका समूह र समुदायस्तरमा रहेका समूह र सामुदायिक संस्थाहरू समेतको संयुक्त भेलाले पहिचान गरेका कार्यक्रम वा आयोजनाहरूको सूची तयार गर्नुपर्नेछ ।

(च) यसरी सूची तयार गर्दा लाभान्वित समूहका प्रस्तावहरू (उपभोक्ता समूह र सामुदायिक संस्था) ले आफूले परिचालन गर्न सक्ने स्रोत तथा जनसहभागिताको अंश र आयोजनाको दीगो सञ्चालन तथा मर्मत सम्भारसम्बन्धी व्यवस्था स्पष्ट रूपले खुलाउनुपर्नेछ ।

(छ) योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनका हरेक चरणमा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण, सामाजिक समावेशीकरण तथा समावेशी सहभागितालाई सुनिश्चित गराउनु पर्नेछ । योजना तर्जुमाको चरणमा कार्यक्रम वा आयोजनाहरूसँग सम्बन्धित निर्देशन एवम् कार्यविधिलाई ध्यानमा राखी कार्यक्रम वा आयोजनाहरू तर्जुमा गर्नुपर्नेछ ।

(ज) आफ्नो वडा भित्रका उपभोक्ता वा समुदायबाट प्राप्त सूचीहरू र कार्यक्रम वा आयोजनाहरूलाई विभिन्न कार्यक्रमहरू बीचको अन्तरसम्बन्ध कायम हुने गरी प्राथमिकताक्रम निर्धारण गरी वडा समितिले समूहीकृत र एकीकृत गरी गाउँपालिकामा सिफारिश गरी पठाउनु पर्नेछ ।

(झ) आयोजना वा कार्यक्रम र बजेट स्वीकृत गर्दा गाउँपालिकामा सञ्चालन गरिने कार्यक्रम वा आयोजनाहरू कुन संस्था मार्फत कसरी गरिने हो स्पष्ट खाका र जिम्मेवारी तालिका समेत तयार गर्नुपर्नेछ ।

(ञ) गाउँपालिकाबाट गरिने निर्माण कार्यस्थलमा सो कामसँग सम्बन्धित विवरणहरू (आयोजनाको नाम, लागत, कार्य सुरु भएको मिति, कार्य सम्पन्न हुने मिति, ठेक्का अंक, ठेक्का लिनेको नाम तथा ठेगाना, काम सम्पन्न भएपछि हुने अपेक्षित परिमाण वा उपलब्धी) देखिने गरी काम सम्पन्न नभएसम्म सवसाधारणले देख्न सक्ने गरी सावर्जनिक गर्नु पर्नेछ ।

(ट) गाउँपालिकाले एकीकृत योजना तर्जुमा समितिबाट प्राथमिकीकरण भई आएका कार्यक्रम वा आयोजनाहरूलाई समावेशी र सहभागितामूलक पद्धतिबाट वार्षिक कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा गरी गाउँ सभाबाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।

१९. संयुक्त व्यवस्थापन र अन्तर निकाय समन्वय : (१) योजना पूर्वाधार लगायतका आपसी सहकार्य र समन्वयका अन्य विषयहरूमा एक भन्दा बढी गाउँपालिका लाभान्वित हुने देखिएमा स्थानिय सरकार सचालन ऐन, २०७४ को दफा २६ बमोजिमको देहायका विषयमा अन्य गाउँपालिका सँग साभेदारी, सम्झौता वा संयुक्त व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

(क) बृहत पूर्वाधार निर्माण, ठूला मेसिन तथा औजार खरिद र व्यवस्थापन,

(ख) विपद् व्यवस्थापन र वातावरण संरक्षण,

(ग) यातायातको संचालन तथा व्यवस्थापन,

(घ) फोहोरमैला बिर्सनस्थल वा प्रशोधन प्रणालीको विकास र सञ्चालन,

- (ड) मेडिकल तथा एम्बुलेन्स सेवाको सञ्चालन,
- (च) बस्ती विकास तथा भू-उपयोग योजना,
- (छ) पर्यटन, प्रवन्ध तथा संस्कृतिको प्रवर्द्धन र विकास,
- (ज) संयुक्त उद्यम,
- (झ) आधारभूत तथा माध्यमिक तहको प्राविधिक शिक्षाको सञ्चालन, प्रवर्द्धन र विकास,
- (ञ) अन्तरस्थानीय तह भगिनी सम्बन्ध,
- (ट) असल अभ्यास र अनुभवका आदान प्रदान,
- (ठ) भौतिक तथा आर्थिक सहयोग,
- (ड) अन्य उपयुक्त विषय ।

(२) यस्ता किसिमका कार्यक्रम वा आयोजनागर्दा जिल्ला समन्वय समितिले आवश्यक सहजीकरण गर्न सक्नेछ ।

२०. सम्भाव्यता अध्ययन : (१) गाउँपालिकाले एक करोड भन्दा बढी लागतका भौतिक पूर्वाधारका आयोजनाहरूको गाउँ सभावाट स्वीकृत हुनु अगाडि नै सम्भाव्यता अध्ययन गराउनु पर्नेछ ।

(२) सम्भाव्यता अध्ययन गर्दा सामाजिक, आर्थिक, वातावरणीय एवम् प्राविधिक पक्षका साथै लागत अनुमान, नक्सा, डिजाईन, आयोजनाको दीगोपना सम्बन्धी न्यूनतम विषयहरूको बृस्तृत विवरण प्रतिवेदनमा समावेश गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद-४

आयोजना सञ्चालन एवम् व्यवस्थापन

२१. आयोजना कार्यान्वयन विधी : (१) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३, खरिद नियमावली, आर्थिक कार्यविधि ऐन तथा नियमावी र स्थानिय तहको प्रचलित कानूनको अधिकार क्षेत्र भित्र रही निर्माण गरेका ऐन नियम अनुसार कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

- (क) कार्यक्रम वा आयोजना कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३, खरिद नियमावली, आर्थिक कार्यविधि ऐन तथा नियमावी र स्थानीय तहहरूको स्थानिय तहको प्रचलित कानूनको अधिनमा रहि खर्च गर्ने अख्तियारीमा उल्लिखित मार्गदर्शन तथा शर्तहरू समेतको पालना गरी खर्च गर्नुपर्नेछ ।
- (ख) गाउँपालिकाले आर्थिक वर्ष शुरु भएको एक महिना भित्र आफ्नो वार्षिक खरिद गुरुयोजना स्विकृत गरी सो अनुरूप खरिद कार्यको ब्यस्थापन गरि सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३, आर्थिक प्रशासन नियमावलीको परिच्छेद-७ बमोजिम वार्षिक खरिद योजना बनाई कार्यान्वयनमा ल्याएको हुनुपर्नेछ ।
- (घ) कार्यक्रम वा आयोजना सञ्चालन गर्दा सामाजिक परिचालनका पक्षलाई समेत विशेष ध्यान दिई विकास साभेदारहरू, विषयगत कार्यालयलाई संलग्न गराउने र यस्ता अभियानमा सामुदायिक संस्था तथा गैर सरकारी संस्थाहरूको समेत सहयोग लिन सकिनेछ ।
- (घ) गाउँपालिकाबाट कार्यक्रम वा आयोजना स्वीकृत भएपछि उपभोक्ता समिति मार्फत सञ्चालन गरिने कार्यक्रम वा आयोजनाको हकमा बढीमा पन्ध्र दिन भित्र उपभोक्ता समिति गठन गरी सम्भौताका लागि सम्पर्क राख्न सम्बन्धित लाभग्राही समूहलाई जानकारी दिनुपर्नेछ । साथै यस कार्यविधिको दफा २२ को उपदफा (१) बमोजिम प्रतिवेदन प्राप्त भएपछि मात्र कार्यान्वयन सम्बन्धी सम्भौता गर्न सकिनेछ ।
- (ङ) वार्षिक कार्ययोजना तथा खरिद योजना अनुसार समयमै कार्यक्रम वा आयोजना कार्यान्वयनका लागि आर्थिक वर्षको पहिलो चौमासिक भित्रै लागत अनुमान, डिजाईन तयार गरी विनियोजित बजेटको अधीनमा रही ठेक्कापट्टा मार्फत कार्य गराउनु पर्ने भएमा बोलपत्र सम्बन्धी सम्पूर्ण प्रक्रियाहरू पूरा गरिसक्नु पर्नेछ ।
- (च) कार्यक्रम वा आयोजना सञ्चालन गर्दा पेशकी दिने कार्यलाई निरूत्साहित गरी कामको आधारमा भुक्तानी दिने प्रणाली अवलम्बन गर्दै पेशकीशून्य अभियानको शुरुआत गर्नुपर्नेछ ।
- (छ) कार्यक्रम वा आयोजना सञ्चालन गर्दा त्यस्ता कार्यक्रम वा आयोजनाले वातावरणीय असर देखिन सक्ने सम्भावना भएमा वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३, वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४ र सामाजिक तथा वातावरणीय सुरक्षाको रूपरेखा, २०६५ बमोजिम प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (आई.इ.इ) वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (ई.आई.ए) गरेरमात्र सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।
- (ज) कार्यक्रम वा आयोजना कार्यान्वयन गर्दा गैरसरकारी संस्थाबाट सञ्चालन, रेखदेख र मर्मत सम्भार गर्ने कार्यका लागि प्रोत्साहन गर्नुपर्नेछ ।

- (भ) कार्यक्रम वा आयोजना कार्यान्वयन गर्ने उपभोक्ता समिति वा अन्य निकायले स्थानीय निकायबाट प्राप्त गर्ने रकम बैङ्किङ सुविधा भएको स्थानमा बैङ्किङमा खाता खोली सञ्चालन गर्नु पर्नेछ । बैङ्किङ सुविधा प्राप्त नभएको स्थानमा राष्ट्रबैङ्किङबाट इजाजत प्राप्त अन्य वित्तीय संस्थामा खाता खोली सञ्चालन गर्न सक्नेछन् ।
- (ब) आयोजनाको लागत अनुमान अनुसारका खरिद गर्नुपर्ने निर्माण सामग्रीहरू स्वीकृत खरिद योजना बमोजिम तोकिएको समयभित्रै खरिद ऐन,नियमावली बमोजिम उपभोक्ता समिति वा आयोजना कार्यान्वयन गर्ने निकाय आफैले वा यस्ता निकायहरूको अनुरोधमा गाउँपालिका आफैलेले खरिद व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।
- (ट) प्रचलित कानून बमोजिम आयोजनाको हिसाब किताब राख्ने जिम्मेवारी कार्यक्रम वा आयोजना कार्यान्वयन गर्ने उपभोक्ता समिति, संस्था, निकाय वा व्यक्तिको हुनेछ ।
- (ठ) गाउँपालिकाबाट सञ्चालित आयोजनाको विवरण राख्ने, नगदी जिन्सीको लेखा दुरुस्त राख्ने, आन्तरिक लेखा परीक्षण गराउने, नियमित रूपमा भौतिक एवम् वित्तीय प्रगति प्रतिवेदन सम्बन्धित निकायमा पठाउने जिम्मेवारी प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको हुनेछ ।
- (ड) कार्यक्रम वा आयोजना कार्यान्वयन गर्ने उपभोक्ता समिति, संस्था, निकाय वा व्यक्तिले सम्भौता अनुसार निर्धारित समयमा कार्यक्रम वा आयोजना सम्पन्न गर्नुपर्नेछ । जानाजान वा लापरवाहीको कारणबाट तोकिएको समयमा कार्य सम्पन्न नगर्ने त्यस्ता उपभोक्ता समिति, संस्था, निकाय वा व्यक्ति आदिसँग स्थानीय निकायले सम्भौता भंग गरी त्यस्तो कार्यबाट भएको क्षतिपूर्ति समेत भराई गाउँपालिकाको कालो सूचीमा राखी गाउँपालिकाले अर्को वैकल्पिक व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।
- (ण) गाउँपालिकाले **दुई लाख** रूपैयाँभन्दा माथिका आयोजनाको अनुसूची-६ बमोजिम आयोजनाको लागत खाता राख्नु पर्नेछ ।
- (त) गाउँपालिकाबाट सञ्चालित सबै आयोजनाको आयोजनास्थलमै सार्वजनिक परीक्षण गर्नुपर्नेछ ।
- (थ) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि **१ करोड** रूपैयाँसम्म लागत अनुमान भएका कार्यक्रम वा आयोजना उपभोक्ता समिति माफत कार्यान्वयन गराउन प्राथमिकता दिनुपर्नेछ ।
- (२) आयोजना कार्यान्वयन गर्दा कार्यान्वयन तालिका निर्माण गरी स्थानीय तहको उपभोक्ता समिति गठन, परिचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यविधि, २०७४ को अनुसूची (२) बमोजिमको ढाँचामा सम्भौता गर्नुपर्नेछ । सम्भौतामा उपभोक्ता समितिले पालना गर्नुपर्ने आचारसंहिता लगायतका अन्य आवश्यक कुराहरू गाउँपालिकाले थप गर्नसक्नेछ ।

२२. आयोजनाको लागत अनुमान सम्बन्धी व्यवस्था : (१) गाउँपालिकाले आयोजनाहरूको लागत अनुमान, नक्शा र डिजाइन गाउँपालिकाको सम्बद्ध प्राविधिक कर्मचारी वा उक्त प्रयोजनका लागि खटिएका इन्जिनियर, सव ईन्जिनियर र असिष्टेन्ट सव इन्जिनियर वा विषय सम्बद्ध प्राविधिकबाट गराउनु पर्नेछ ।

(२) आयोजनाहरूको लागत अनुमान (डिजाइन, इष्टिमेट) तयार गर्दा गाउँपालिकाको प्रचलित दररेट र हुवानी लागतको आधारमा निर्माण सामग्रीको विवरण समेत खुलाई सर्वसाधारणले बुझ्नेगरी नेपाली भाषामा तयार गर्नुपर्नेछ । तर प्राविधिक दृष्टिकोणले प्राविधिक शब्दावलीहरू नेपाली भाषामा अनुवाद गर्न सम्भव नभएमा विस्तृत लागत अनुमान अंग्रेजीमा तयार गरी लागत तेरिज (अबस्ट्राक्ट अफ कस्ट) सर्वसाधारणले बुझ्ने गरी नेपाली भाषामा तयार गर्नुपर्नेछ ।

(३) लागत अनुमान तयार गर्दा श्रममूलक तवरबाट काम हुनसक्ने कार्यलाई सोही बमोजिम लागत अनुमान तयार गर्नुपर्नेछ । प्राविधिक दृष्टिकोणबाट श्रममूलक तवरबाट काम हुन नसकी मेसिनरी उपकरणको प्रयोग गर्नुपर्ने भनी सम्बन्धित प्राविधिकबाट कारण सहितको सिफारिश प्राप्त भएमा सोही अनुसार स्वीकृत मापदण्ड बमोजिम लागत अनुमान तयार गर्नुपर्नेछ ।

(४) लागत अनुमानको परीक्षण र स्वीकृति आर्थिक प्रशासन नियमावली बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

२३. उपभोक्ता समितिसम्बन्धी व्यवस्था : उपभोक्ता समितिको गठन, सञ्चालन, व्यवस्थापन एवम् कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा स्थानिय सरकार संचालन ऐन, २०७४, स्थानीय तहको उपभोक्ता समिति गठन, परिचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यविधि, २०७४ एवम् स्थानिय निकायको आर्थिक प्रशासन नियमावलीको नियम १५५ र १५६ समेतका आधारमा देहाय बमोजिमका प्रावधानहरू समेत पालना गर्नु पर्नेछ :-

(क) उपभोक्ता समितिबाट आयोजना कार्यान्वयन र सञ्चालन गर्दा आयोजनाबाट प्रत्यक्ष लाभान्वित हुने घरपरिवारको पहिचान गरी त्यस्ता घरपरिवारको आम भेलाबाट सम्बन्धित आयोजनास्थलमा नै सातदेखि एघार सदस्यीय उपभोक्ता समिति गठन गर्नुपर्नेछ । उपभोक्ता समितिका सदस्यहरूले आफ्नो नागरिकताको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि पेश गर्नुपर्नेछ ।

(ख) गाउँपालिकाका बहालवाला पदाधिकारी वा सदस्य, राजनीतिक दलको प्रतिनिधिको रूपमा स्थानीय निकायको कुनै पनि पदमा आसिन व्यक्ति, बहालवाला सरकारी कर्मचारी, शिक्षक, निर्माण व्यवसायी, सरकारी पेशकी वा बेरूजु फछ्यौट नगरेका व्यक्तिहरू, नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा सजाय पाई उक्त सजाय भुक्तान गरेको तीन वर्ष ननाघेको व्यक्ति, सार्वजनिक सम्पति हिनामिना गरेका व्यक्ति उपभोक्ता समितिका सदस्य हुन पाउने छैनन् ।

- (घ) उपभोक्ता समितिका सदस्यहरूमा कम्तीमा ३३ प्रतिशत अनिवार्य महिला हुनुपर्नेछ । समितिको अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षमध्ये कम्तीमा एकजना अनिवार्य महिला पदाधिकारी हुनुपर्नेछ । उपभोक्ता समिति गठन गर्दा समावेशी हुनका साथै उपभोक्ता समितिमा आवद्ध व्यक्तिहरू सामान्यतया साक्षर हुनुपर्नेछ ।
- (ङ) एउटै समयमा एकै व्यक्ति एकभन्दा बढी उपभोक्ता समितिको सदस्य हुन पाउने छैन साथै एकाघर सगोलका परिवारबाट एकजनाभन्दा बढी व्यक्ति समितिको सदस्य हुन पाइने छैन ।
- (च) गाउँपालिका स्तरीय आयोजना सञ्चालनको लागि उपभोक्ता समितिको गठन गर्दा कार्यपालिकाले तोकेको कार्यपालिकाका सदस्य वा कार्यालयको प्रतिनिधिको रोहवरमा गर्नु पर्नेछ । उपभोक्ता समिति गठन गरे पछि सो सम्बन्धी प्रतिवेदन गाउँपालिकाको कार्यालयमा पेश गर्नुपर्नेछ ।
- (छ) वडा स्तरीय आयोजना सञ्चालनको लागि उपभोक्ता समिति गठन गर्दा सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष वा वडा सदस्य वा कार्यालयले तोकेको कार्यालयको प्रतिनिधिको रोहवरमा गर्नु पर्नेछ ।
- (ज) संधिय तथा प्रदेश र स्थानिय तहको प्रचलित ऐन, नियम, प्रक्रिया, कार्यविधी र मापदण्ड विपरित उपभोक्ता समिति वा अनुगमन समिति गठन गरेको वा सिफारिश गरेको पाइएमा यसरी गठन वा सिफारिश गर्ने कार्यपालिकाको सदस्य वा कार्यालयको प्रतिनिधि समेतलाई कारवाही हुनेछ ।
- (झ) उपभोक्ता समितिको गठन सम्भव भएसम्म सर्वसम्मतीका आधारले गर्नुपर्नेछ ।
- (ञ) गाउँपालिकाबाट कार्यक्रम/आयोजना स्वीकृत भएपछि उपभोक्ता समिति मार्फत सञ्चालन गरिने कार्यक्रम वा आयोजनाको हकमा उपभोक्ता समिति गठन गरी, समिती गठन भएको बढीमा (१५) पन्ध्र दिन भित्र सम्भौताका लागि सम्पर्क राख्न सम्बन्धित लाभग्राही समूहलाई जानकारी दिनुपर्नेछ । तोकिएको समयभित्र उपभोक्ता समिति गठन भई आउन नसकेमा सम्बन्धित वडा समितीले सहजीकरण गर्नेछ । उपभोक्ता समिति गठन हुन नसकेमा अन्य बैकल्पिक माध्यमबाट आयोजना सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।
- (ट) गाउँपालिकाले आयोजना/कार्यक्रम छनौट गर्दा उपभोक्ता समितिको तर्फबाट नगद लागत सहभागिता जुट्ने आयोजनालाई प्राथमिकता दिनुपर्ने छ । यसरी नगद सहभागिता तोकिएको अवस्थामा उपभोक्ता समितिको तर्फबाट व्यहोनुपर्ने सहभागिता बापतको रकम गाउँपालिकाको खातामा दाखिला गरी सोको भौचर प्राप्त भएपछि मात्र उपभोक्ता समितिसंग योजना सम्भौता गरिनेछ ।

- (ठ) नगद लागत सहभागिता नजुट्ने गरी आयोजना स्वीकृत भएको अवस्थामा स्थानीय निकायले योजना सम्झौता गरी निर्धारण गरे बमोजिम जनसहभागिता बराबरको काम गरेको प्राविधिक मूल्याङ्कन सहितको प्रतिवेदन प्राप्त भएपछि कार्यप्रगतिको आधारमा आयोजनाको लागि गाउँपालिकाले उपलब्ध गराउने रकमबाट भुक्तानी गर्नुपर्नेछ । श्रम लागत सहभागिताको व्यवस्था नभएको कुनैपनि योजना उपभोक्ता समिति मार्फत संचालन गर्न पाइने छैन ।
- (ड) यस कार्यविधि बमोजिम कार्यक्रम स्वीकृत नभई विगत वर्षमा वा यसै आर्थिक वर्षमा पनि सम्झौता हुनुपूर्व कार्य सम्पन्न गरिएका भनी भुक्तानी माग गरिएको कार्यक्रम वा आयोजनाहरूमा र आ.व.को अन्त्यमा काम भैसकेको देखाई पछि काम गर्ने गरी उपभोक्ता समितिलाई रकम भुक्तानी दिन पाइने छैन । उपभोक्ता समितिले स्वीकृत कार्यक्रम बमोजिम गरेको कामको मात्र भुक्तानी दिनु पर्नेछ ।
- (ढ) तोकिएको काम भन्दा बढी गर्ने वा काम नै नगरी वा वास्तविक कामभन्दा बढी काम गरेको देखाई अथवा कुनै सम्झौतामा उल्लेख कार्यविवरणको सट्टा अर्को को कार्य पूरा गरेको देखाई लागत अनुमानभन्दा बढी रकम माग्ने उपभोक्ता समितिलाई उक्त रकम भुक्तानी नदिई कालो सूचीमा राखी कारवाही गर्नुको अतिरिक्त सम्बन्धित प्राविधिकलाई समेत कारवाही गर्नु पर्नेछ ।
- (ण) उपभोक्ता समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार लगायत आयोजना लागत, निर्माण सामग्रीको परिमाण, आयोजनाको गुणस्तर, राख्नुपर्ने खाता, किस्ता निकास तथा भुक्तानी प्रक्रिया, पारदर्शिता, अनुगमनसम्बन्धी व्यवस्थाका बारेमा कार्यक्रम वा आयोजना सम्झौता हुनुपूर्व एक वा सोभन्दा बढी उपभोक्ता समितिहरूका अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षलाई सामुहिक रूपमा अनुशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।
- (त) उपभोक्ता समितिको खाता अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षको संयुक्त दस्तखतबाट सञ्चालन हुनेछ । खाता संचालकहरूको तीनपुस्ते खुलेको आयोजना खाता गाउँपालिकाको कार्यालयमा अभिलेख राख्नुपर्नेछ । उपभोक्ता समितिको गठन र यसको बैठकका निर्णयहरूको अभिलेख उपभोक्ता समितिको सचिबले राख्नुपर्नेछ ।
- (थ) उपभोक्ता समितिले आफूले प्रत्येक किस्तामा गरेको खर्चको सूचना अनुसूची-७ बमोजिम सार्वजनिक गर्नुको साथै सम्बन्धित उपभोक्ता र गाउँपालिकालाई जानकारी गराउनु पर्नेछ । सम्बन्धित निकायबाट कुनै पनि समयमा उपभोक्ता समिति तथा आयोजना कार्यान्वयन गर्ने निकाय वा संघ- संस्थाको आर्थिक कारोवारको बारेमा जाँचबुझ वा निरीक्षण गर्न सकिनेछ ।
- (द) यस कार्यविधि बमोजिम उपभोक्ता समितिबाट गरिने कार्य लाभग्राही समूह, सामुदायिक संस्था जस्तै (सामुदायिक वन, सामुदायिकस्तरका सहकारी संस्थाहरू, टोल विकास संस्था, आमा समूह, कृषि समूह, सामुदायिक संगठन आदि) कार्यक्रम वा आयोजना सञ्चालन गर्न इच्छुक

भएमा छुट्टै उपभोक्ता समिति गठन नगरी सञ्चालन गर्न सकिने भएमा त्यस्ता समूह मार्फत यस कार्यविधि अनुसार कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

- (ध) उपभोक्ता समितिले सम्झौता बमोजिम गर्नु पर्ने काम समिति आफैले गर्नु गराउनु पर्नेछ । अन्य कुनै निर्माण व्यवसायी वा अन्य व्यक्ति वा सस्थालाई ठेक्कामा दिई गर्न गराउन पाइने छैन ।
- (न) उपभोक्ता समिति मार्फत सञ्चालन गरिने आयोजनाहरू श्रममूलक प्रविधिमा आधारित रही स्थानीय श्रमको उपयोग र परिचालनलाई उच्च प्राथमिकता दिनु पर्नेछ । श्रममूलक प्रविधिबाट कार्य गराउने गरी लागत अनुमान स्वीकृत गराई सोही बमोजिम सम्झौता गरी मेशीनरी उपकरणको प्रयोगबाट कार्य गरेको पाइएमा त्यस्तो उपभोक्ता समितिसँग भएको सम्झौता रद्द गरी उपभोक्ता समितिलाई भुक्तानी गरिएको रकम मूल्यांकन गरी बढी भएको रकम सरकारी बाँकी सरह असुल उपर गर्नुपर्नेछ ।
- (प) उपभोक्ता समितिसँग सम्झौता गर्नु अगाडि गाउँपालिकाको योजना शाखा वा योजना सम्बन्धी काम गर्ने कर्मचारीले प्रचलित कानून, कार्यविधि, निर्देशिका बमोजिम आवश्यक कागजात सहित उपभोक्ता समिति गठन भए नभएको बारे एकिन गरी आफ्नो स्पष्ट राय साथ सम्झौताका लागि निर्णय गर्ने अधिकारी समक्ष पेश गरी निर्णय भए बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।
- (फ) गाउँपालिका र उपभोक्ता समिति बीचमा हुने सम्झौता पत्रमा आयोजनाको लागत, कार्य प्रारम्भ र सम्पन्न हुने अवधि, उपभोक्ता समितिले गर्ने योगदानको प्रकार र रकम, सम्बन्धित उपभोक्ताद्वारा सञ्चालन र मर्मत सम्भार गर्नुपर्ने विषय आदि उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।
- (ब) उपभोक्ता समितिलाई गाउँपालिकाले लागत अनुमान तयार गर्ने, प्राविधिक सल्लाह दिने, जाँचपास लगायत अन्य प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउनुपर्नेछ । गाउँपालिकाबाट प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराउन कुनै कारणले सम्भव नभएमा सम्झौतामा उल्लेख गरी तोकिएको खर्चको सीमा भित्र रही उपभोक्ता समितिले आफ्नै तर्फबाट करारमा प्राविधिक नियुक्त गर्न वा प्राविधिक सहयोग लिन सक्नेछ ।
- (भ) उपभोक्ता समितिले कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा उपभोक्ता समूहको निर्णयको आधारमा गर्नपर्नेछ, आयोजनाको निर्माण कार्य गाउँपालिकाको तर्फबाट तोकिएको प्राविधिकले तयार गरेको लागत अनुमान तथा प्राविधिक सल्लाहको अधीनमा रही गर्ने र आयोजना कार्यान्वयन गर्दा गाउँपालिकाको स्रोत, साधन र श्रम शक्तिको अधिकतम परिचालन गर्ने गरी गर्नुपर्नेछ ।
- (म) उपभोक्ता समितिले मासिक रूपमा बैठक बस्नुपर्नेछ र सो बैठकबाट भएको निर्णय गाउँपालिकालाई जानकारी गराउनु पर्दछ । आयोजना सञ्चालन, संरक्षण र मर्मत सम्भार गर्ने, आफूले जिम्मा लिएको काम निर्धारित समयमा सम्पन्न गर्न नसेकेमा उपभोक्ता समूहको

निर्णय सहित थप म्याद माग गर्ने निवेदन गाउँपालिका समक्ष दिनुपर्नेछ । सम्बन्धित कामको प्रगति विवरण गाउँपालिकामा उपलब्ध गराउने, कामको फरफारक गराउनु अघि समीक्षाको लागि उपभोक्ता समूहको बैठक बोलाई बैठकमा राखी छलफल गराउने र यस्तो बैठकको उपस्थिति र निर्णयको प्रतिलिपि सम्बन्धित स्थानीय निकायमा प्रस्तुत गर्ने आदि कार्य सम्पादन गर्नुपर्नेछ ।

(य) उपभोक्ता समिति मार्फत गरिएको निर्माण वा सञ्चालन र निर्माण,संचालन सम्बन्धि हर-हिसावको जानकारी स्थानीय जनताले माग गरेमा उपभोक्ता समितिले उपलब्ध गराउनुपर्नेछ । यसरी माग गरेको विवरण उपलब्ध नगराएको भनी सम्बन्धित उपभोक्ताले उपभोक्ता समिति भंग गर्न उजूरी वा माग गरेमा सम्बन्धित स्थानीय निकायले सो विषयमा सत्य तथ्य बुझी उपभोक्ता समितिको पुनःगठन गर्न उचित ठानेमा, समिति भंग गर्न वा अन्य माध्यमबाट कार्य सम्पन्न गर्न सक्नेछ ।

(र) उपभोक्ता समितिले कामको लागि नियमानुसार प्राविधिक मूल्याङ्कन, सम्भौता अनुसारको नाप जाँच र मूल्य खुलेको रनिङ्गविल, उपभोक्ता समितिको बैठकको प्रतिलिपि समेत राखी गाउँपालिकामा निवेदन दिनुपर्नेछ । यस विवरणको आधारमा रकम उपलब्ध गराईनेछ । उपभोक्ता समिति स्वयम्ले प्रत्येक किस्तामा गरेको खर्चको सूचना सार्वजनिक स्थानमा टाँस गर्नुपर्नेछ ।

(ल) उपभोक्ता समितिले कार्य सम्पन्न गरेपछि प्राविधिक जाँचपास र कार्यसम्पन्न प्रतिवेदन प्राप्त गरी सम्बन्धित गाउँपालिकाको अनुगमन समितीको रोहवरमा सार्वजनिक परीक्षण गराउनु पर्नेछ । फरफारकका लागि उक्त सार्वजनिक परिक्षणको प्रतिवेदन समेत पेश गर्नुपर्नेछ । अन्तिम भुक्तानी दिँदा उक्त योजनाको फोटो र सो अनुसार निर्माण भएको हो भनी उपभोक्ता समितिको निर्णय तथा उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षको दस्तखत गराई सम्बन्धित फाईलमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।

(व) उपभोक्ता समिति मार्फत सञ्चालन भएका आयोजनाहरूको कार्यसम्पन्न भएपछि गाउँपालिकाले सोको रेखदेख मर्मत सम्भार गर्ने जिम्मेवारी समेत तोकी उपभोक्ता समितिलाई हस्तान्तरण गर्नुपर्दछ । यसरी आयोजनाको हस्तान्तरण भएमा गाउँपालिकाको सहमति लिई उपभोक्ता समितिले सेवा शुल्क लिन र सोको नियमित मर्मत सम्भार र सञ्चालनको व्यवस्था गर्न सक्नेछ । यसका लागि आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन कार्यविधि तयार गरी गाउँपालिकाबाट स्वीकृत गरी लागू गर्न सकिनेछ ।

२४. निजी लागत साभेदारी सम्बन्धि व्यवस्था : (१) गाउँपालिकाले सञ्चालन गर्ने विकास निर्माण लगायत सेवा खरिद र सेवा प्रवाहका कार्यका लागि आर्थिक प्रशासन नियमावलीको नियम १५७ अनुसारका कार्यक्रम/योजनाका लागी लागत निजी साभेदारी अन्तर्गत गराउन सक्नेछ ।

- (२) निजीक्षेत्र आकर्षित हुनसक्ने सम्भावित क्षेत्रहरूको पहिचान गरी त्यस्ता क्षेत्रहरूमा साभेदारीमा काम गर्न गाउँपालिकाले निजी क्षेत्रलाई आह्वान गर्नुपर्नेछ ।
- (३) यसरी कार्य गराउँदा सार्वजनिक निजी साभेदारी नीति, २०६० एवम् सार्वजनिक निजी साभेदारी कार्यविधि (स्थानीय तहको लागि), २०६१ बमोजिम गर्नु गराउनु पर्नेछ ।
- (४) गाउँपालिकाले आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र रहेका गैर सरकारी संस्था, निजी क्षेत्र, सामुदायिक संस्थाबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रम वा आयोजनामा परिपूरकता कायम गर्नुका साथै यस्ता संस्थाहरूसँग साभेदारीमा कार्यक्रम वा आयोजनाहरू सञ्चालन एवम् कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ

२५. ठेक्कापट्टासम्बन्धी व्यवस्था : उपभोक्ता समितिबाट कार्य सम्पन्न हुन नसक्ने जटिल र प्राविधिक रूपमा कठिन प्रकृतिका आयोजनाहरूको गाउँपालिकाले प्रचलित कानूनको प्रक्रिया पुऱ्याई ठेक्कापट्टाद्वारा काम गराउनु पर्नेछ । सो सम्बन्धमा छुट्टै कार्यविधी बनाई लागु गर्न सक्नेछ ।

२६. सडक निर्माणसम्बन्धी विशेष व्यवस्था : (१) पूर्वाधार विकासबाट अधिकतम लाभ लिनका लागि सडक सुविधा पुग्ने क्षेत्रमा तत्काल रोजगारी र आयआर्जनमा बढावा दिनसक्ने कृषि (कृषि, पशुविकास र मत्स्य विकास) तथा गैर कृषि (लघुउद्योग, उद्यम, व्यवसाय) सम्बन्धी आर्थिक तथा सामाजिक विकासका क्रियाकलापहरू उक्त क्षेत्रमा नै केन्द्रित गरी एक क्षेत्रले अर्को क्षेत्रको विकासमा परिपूरकता कायम हुने गरी सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

(२) सडकमा लगानी गर्दा नयाँ ट्रयाक खोल्ने कार्यलाई कम प्राथमिकता दिई भैरहेका सडकहरूलाई बाह्रै महिना सञ्चालन गर्न, सडकको स्तरोन्नतिका साथै सडक संरचना र पुल-पुलेसा निर्माणमा प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

(३) नयाँ ट्रयाक खोल्दा यातायात सेवा सञ्चालन भएको सडक खण्डलाई जोड्ने प्रवेश विन्दुदेखि मात्र क्रमशः निर्माण कार्य गर्नुपर्नेछ । साथै नयाँ ट्रयाक खोल्दा सडकसम्बन्धी सशर्त अनुदान बाहेक अन्य रकमबाट लगानी गर्न पाइने छैन ।

(४) सडक निर्माण कार्यमा ठूला मेशिनरी उपकरणको प्रयोगमा कम प्राथमिकता दिनु पर्नेछ । तर प्राविधिकको परामर्शमा वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३ तथा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४ को साथै सामाजिक तथा वातावरणीय सुरक्षाको रूपरेखा, २०६५ को परिधिभित्र रही वातावरण तथा श्रममैत्री उपकरण प्रयोगमा बाधा पर्ने छैन ।

(५) गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र गाउँपालिका लगायत अन्य निकायबाट निर्माण भएका सम्पूर्ण सडकहरूको नक्शाङ्कन एवम् अद्यावधिक विवरण (रोड इन्भेन्ट्री) तयार गरी राख्नु पर्नेछ ।

(६) सम्बन्धित सरोकारवाला निकायको स्वीकृति वेगर वातावरणमा प्रत्यक्ष रूपमा असर पुऱ्याउने खालका आयोजनाहरू तथा गाउँपालिकाको स्वीकृति वेगर स्थानीयस्तरका सडक निर्माणसम्बन्धी भौतिक पूर्वाधारका आयोजनाहरू सञ्चालन गर्न पाइने छैन ।

(७) सडक निर्माणसम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्नुपूर्व सडकको क्षेत्राधिकार (राइट अफ वे) कायम गर्न लगत कट्टा गर्ने प्रक्रिया शुरू गरेको हुनु पर्नेछ ।

२७. आयोजना मर्मत सम्भार तथा हस्तान्तरण सम्बन्धी व्यवस्था : (१) १ करोड रूपैयाँभन्दा माथि लागत भएका आयोजनाको हकमा आयोजनाको लागत अनुमान तर्जुमा गर्दाकै समयमा मर्मत सम्भारका लागि रकम छुट्याउनु पर्नेछ । सोभन्दा कम लागतका स्थानीय पूर्वाधारसम्बन्धी आयोजनाको हकमा स्थानिय आर्थिक प्रशासन नियमावलीको नियम ५४ को खण्ड (ग) बमोजिमको मर्मत संभार विशेष कोष खडागरि आवश्यक बजेट विनियोजन गरी उक्त कोषबाट मर्मत सम्भारको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(२) गाउँपालिकाले सञ्चालन गर्ने आयोजना सञ्चालन सम्पन्न भईसकेका पछि नियमित रेखदेख र मर्मत संभार कार्य आफैले गर्ने वा त्यस्ता आयोजनाको स्वामित्व समेत सम्बन्धित उपभोक्ता समिति, सामुदायिक संस्था वा गैरसरकारी संस्थालाई अनुसूची-८ बमोजिम हस्तान्तरण गरी दीगो सञ्चालन हुने हो सो सम्बन्धमा समेत व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(३) हस्तान्तरित आयोजनाको नियमित सञ्चालन र मर्मत संभारका लागि उपभोक्ता समिति, गैर सरकारी संस्था वा समुदायिक संस्थाले सम्बन्धित गाउँपालिकाबाट स्वीकृति लिई आवश्यक सेवाशुल्क तोक्यो आफ्नो कोष खडा गरि नियमित सञ्चालन र मर्मत संभार गर्न सक्नेछन् ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको कोषबाट कोषको वार्षिक आम्दानीको दश प्रतिशत वा पच्चीस हजारमध्ये जुन कम हुन्छ त्यति रकम प्रशासनिक कार्यमा खर्च गर्न सकिनेछ । बाँकी रकम सम्बन्धित आयोजनाको मर्मत संभार र स्तरोन्नतिका लागि खर्च गर्नुपर्नेछ ।

(५) नियमित रूपमा मर्मत संभार नगर्ने आयोजनामा गाउँपालिकाबाट थप लगानी गर्न बाध्य हुनेछैन ।

२८. जन सहभागिता एवम् लागत सहभागिता : (१) कार्यक्रम वा आयोजना तर्जुमा, सञ्चालन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन लगायत आयोजनाका प्रत्येक चरणमा अत्यधिक मात्रामा सहभागिता जुटाउने प्रयत्न गर्नु गाउँपालिकाको कर्तव्य हुनेछ ।

(२) सहभागिताको मापदण्ड तयार गर्दा आयोजनाको प्रकृति, आयोजनास्थल, उपभोक्ताको क्षमता र गाउँपालिकाले अवलम्बन गरेको नीतिका अधीनमा रही १५ प्रतिशतमा कम नहुने गरी (नगद, श्रम वा स्थानीय सामग्री) निर्धारण गर्नुपर्नेछ । यस व्यवस्थाले गाउँपालिकालाई सोभन्दा बढी सहभागिताको अंश निर्धारण गर्न रोक लगाईएको मानिने छैन ।

(३) गाउँपालिकाले सहभागिताको अंश निर्धारण गर्दा अति विपन्न परिवार र लक्षित समूहलाई विशेष सहूलियत दिन सक्ने प्रावधान राख्न सकिनेछ । लागत सहभागिता व्यहोर्न नसकेको कारणबाट लक्षित समूहलाई आयोजनाको लाभबाट वञ्चित गराइनेछैन ।

२९. कार्यक्रम वा आयोजना सञ्चालन सम्बन्धी कार्यतालिका : स्थानीय निकायको कार्यक्रम वा आयोजना सञ्चालन गर्दा देहायको समयतालिका अनुसार गर्नुपर्ने छ :-

सि.नं.	कार्यहरू समय तालिका	समय तालिका
१.	चालू आर्थिक वर्षको वार्षिक कार्य तालिका (खरिद योजना सहित) निर्माण र स्वीकृती ।	
२.	वार्षिक कार्य तालिका अनुसार उपभोक्ता समितिको गठन र संभौता, ठेक्का पट्टा वा अन्य प्रक्रियाबाट आयोजना कार्यान्वयन, व्यवस्थापन र कार्यारम्भ आदेश	
३.	आयोजना सम्पन्न गर्ने अवधि ।	वैशाख मसान्तभित्र ।
४.	जाँचपास र फरफारक ।	आयोजना सम्पन्न भएको ३० दिनभित्र ।
५.	आगामी आर्थिक वर्षको कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा सभाबाट पारित गर्ने ।	असार मसान्तभित्र ।

परिच्छेद-५

अनुगमन एवम् मूल्याङ्कन

३०. अनुगमन समिति : (१) गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा सञ्चालित विभिन्न कार्यक्रम वा आयोजनाहरूको समग्र अनुगमन गर्ने प्रयोजनकालागी स्थानिय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा १६ को उपदफा ४ को १. ख.५., र स्थानिय स्तरको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४ को ६.२.१. बमोजिम अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिको गठन देहाय बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

(क) गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष - संयोजक

(ख) अध्यक्षले तोकेको एकजना महिला सहित कार्यपालिकाको

सदस्यहरु मध्येबाट दुईजना सदस्य -सदस्य

(ग) प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत -सदस्य

(घ) प्रमुख, योजना विभाग/महाशाखा/ शाखा

-सदस्य

३१. समितीको काम,कर्तव्य र अधिकार : उपदफा (१) अनुसार गठन हुने अनुगमन तथा सुपरिवेक्षणसमितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :-

- (क) आयोजना कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने तथा देखिएका बाधा, व्यवधान र समस्या समाधानका लागि आवश्यक निर्देशन दिने,
- (ख) आयोजनाको कार्यान्वयन कार्यतालिका अनुसार काम भए नभएको यकीन गर्ने र नगरेको पाइएमा सम्बन्धित पक्षलाई सचेत गराउने,
- (ग) विषयगत कार्यालय र अन्य सरकारी क्षेत्रबाट सञ्चालित कार्यक्रम वा आयोजनाको समेत अनुगमन गर्ने ।
- (घ) गैरसरकारी संस्थाबाट सञ्चालित कार्यक्रम वा आयोजनाको समेत प्रभावकारी अनुगमन गरि सो को प्रतिवेदन सम्बन्धित निकाय र गाउँ कार्यपालिकाको बैठकमा प्रस्तुत गर्नु समितीको कर्तव्य हुनेछ ।
- (ङ) समितिले अनुगमनको क्रममा देखिएका विषयमा आवश्यक लेखाजोखा गरी आफ्नो सुभाव सहितको प्रतिवेदन प्रत्येक दुई महिनामा कार्यपालिकाको बैठकमा पेश गर्नुपर्नेछ ।
- (च) समितिले आफ्नो कार्यक्रम वा आयोजनाहरूको सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन कार्ययोजना/कार्यतालिका बनाई सोको आधारमा नियमित रूपमा सुपरीवेक्षण, अनुगमन एवम् समीक्षा गर्नुपर्नेछ ।
- (छ) समिति आफैले अनुगमन गर्नका अलवा आवश्यकता अनुसार बढीमा पाँच सदस्यीय उप-समिति गठन गरी आयोजनाको सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन गर्न वा अन्य कुनै पदाधिकारी वा कर्मचारीहरूलाई अनुगमनसम्बन्धी कार्यमा खटाउन सक्नेछ ।
- (ज) अनुगमनसम्बन्धी अन्य व्यवस्था गाउँ कार्यपालिकाको बैठकबाट तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३२. आयोजना जाँचपास र फरफारव सम्बन्धी व्यवस्था : (१) गाउँपालिकाले आयोजना सम्पन्न भएको जानकारी प्राप्त भएपछि भौतिक पूर्वाधार आयोजनाको हकमा सम्बन्धित प्राविधिकले पेश गरेको अन्तिम मूल्यांकन, कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन र सार्वजनिक परीक्षणको प्रतिवेदन तथा अन्य क्रियाकलापको हकमा सार्वजनिक परीक्षणको प्रतिवेदनको आधारमा तीस (३०) दिनभित्र आयोजनाको जाँचपास गरि सक्नु पर्नेछ ।

- (२) गाउँपालिकाले विषयगत कार्यालय, अन्य निकाय वा संघ संस्थाबाट सञ्चालित आयोजनाको सम्बन्धित निकायबाट कार्यसम्पन्न प्रतिवेदन प्राप्त भएपछि आवश्यक जाँचवृत्त गरी तिस (३०) दिनभित्र जाँचपास गरि सक्नु पर्नेछ ।
- (३) गाउँपालिकाले आयोजना जाँचपास भएपछि फरफारव गरिदिनु पर्नेछ । फरफारक भएका आयोजनाहरूको गाउँ सभाबाट अनुमोदन गराउनु पर्नेछ ।
३३. **प्रभाव मूल्याङ्कन** : गाउँपालिकाबाट सञ्चालित ५ करोडभन्दा बढी लागतका कार्यक्रम वा आयोजना सम्पन्न भएको २ वर्षपछि तेश्रो पक्षबाट आयोजनाको प्रभाव मूल्याङ्कन गराउनु पर्नेछ । यसरी मूल्याङ्कनबाट सिकिएका पाठहरूलाई नयाँ कार्यक्रम वा आयोजना छनौट तथा कार्यान्वयन गर्दा पृष्ठपोषणको रूपमा लिने पद्धतिको विकास गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद-६

बजेट अख्तियारी र निकास प्रक्रिया

३४. **बजेट अख्तियारी र खर्च गर्ने कार्यविधि** : स्थानिय सरकार सञ्चालन ऐन,२०७४ को दफा (७३) बमोजिम बजेट अख्तियारी खर्च देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।
- (१) गाउँ सभाबाट बजेट स्वीकृत भएको सात दिन भित्र अध्यक्षले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई बजेटको खर्च गर्ने अख्तियारी दिनुपर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको अख्तियारी प्राप्त भएको १५ दिन भित्र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सम्बन्धित महाशाखा वा शाखा प्रमुख र वडा सचिवहरूलाई कार्यक्रम वा आयोजना र बजेट सहित प्रचलित कानून बमोजिम खर्च गर्ने अख्तियारी दिनुपर्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम अख्तियारी प्राप्त भएको रकम स्वीकृत बजेटको परिधि भित्र रही प्रचलित कानून बमोजिम खर्च गर्ने, लेखा राख्ने वा राख्न लगाउने, लेखापरीक्षण गराउने, बेरुजु फर्छ्यौट गर्ने समेतको लेखा सम्बन्धी सम्पूर्ण उत्तरदायित्व अख्तियार प्राप्त अधिकारीको हुनेछ ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिम प्राप्त, निकास तथा भुक्तानी गर्दा संघीय महालेखा नियन्त्रक कार्यालयले तोकिएको मापदण्ड बमोजिम हुनेगरी एकल खाता कोष प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ ।

(५) खर्च खाताको सञ्चालन गाउँपालिका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको अधिकृत स्तरको कर्मचारी र लेखा प्रमुख वा निजले तोकेको लेखाको कर्मचारीले गर्नेछ ।

(६) गाउँ सभाबाट कार्यक्रम वा आयोजनाका लागी स्वीकृत सीमा र शीर्षक बाहिर गई बजेट खर्च गर्न पाइने छैन ।

३५. कोष व्यवस्थापन : (१) गाउँपालिकाले संचित कोष खाता नेपाल राष्ट्र बैंकबाट स्वीकृति प्राप्त 'क' वर्गको वाणिज्य बैंक वा अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थामा आवश्यकता अनुसार खोल्नु पर्नेछ । आकस्मिक कोष खाता, खर्च खाता धरौटी खाता र अन्य आवश्यक खाताहरू यथासक्य नेपाल राष्ट्र बैंकबाट स्वीकृति प्राप्त 'क' वर्गको वाणिज्य बैंक वा अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थामा आवश्यकता अनुसार खोल्नु पर्नेछ । तर गाउँपालिकाको क्षेत्रमा त्यस्तो बैंक उपलब्ध नभएमा आफूलाई पायक पर्ने स्थानमा रहेको नेपाल राष्ट्र बैंकबाट अनुमति प्राप्त बैंक वा वित्तीय संस्थामा खाता खोली कारोबार गर्न सक्नेछ ।

(२) स्थानीय सञ्चित कोषको सञ्चालन गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखा प्रमुखले गर्नु पर्नेछ ।

(३) गाउँपालिकाको कोषबाट कानून बमोजिम बाहेक कुनै प्रकारको रकम खर्च गर्न पाइने छैन । स्थानीय तहको खर्च सम्बन्धी कानून नबनेसम्म खर्च सम्बन्धी व्यवस्था नेपाल सरकारको प्रचलित कानून अनुसार गर्नु पर्नेछ ।

(४) प्रचलित कानून बमोजिम आर्थिक कारोबारहरूको अभिलेख व्यवस्थित राखी वार्षिक आर्थिक विवरण तयार गरी लेखा परीक्षण गराई तोकिएको समयमा सम्पर्क मन्त्रालयमा समेत पठाउनु पर्नेछ ।

३६. रकम फ्रिजसम्बन्धी व्यवस्था : चालु आर्थिक वर्षको अन्तिमसम्ममा खर्च नभई बाँकी रहेको रकम देहाय बमोजिम गर्नुपर्नेछ :-

(क) संधिय तथा प्रदेश सरकारबाट निकास भएको सबै निःशर्त, सशर्त, पूँजगत तथा चालू अनुदान रकम आर्थिक वर्ष समाप्त हुनुभन्दा कम्तीमा ७ दिन अगाडि नै भुक्तानी दिनुपर्ने रकम भुक्तानी दिई आर्थिक कारोबार बन्द गर्नुपर्नेछ ।

(ख) आर्थिक कारोबार बन्द गरेपछि बाँकी रहेको रकम गाउँपालिकाको संचित कोष खातामा फिर्ता गर्नुपर्नेछ । यसरी फिर्ता प्राप्त भएको रकममध्ये संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त फ्रिज गर्न नपर्ने रकम र गाउँपालिकाको आन्तरिक आम्दानीबाट प्राप्त रकम, राजस्व बाँडफाँड बापत

प्राप्त हुने रकम समेत आगामि आर्थिक वर्षको लागि संचितकोषमा दाखिला गरि लेखा राख्नुपर्नेछ ।

(ग) सम्भौता भई सम्पन्न नभएका र दायित्व सिर्जना भएका क्रमागत आयोजनाको भुक्तानी दिन बाँकी रकमको विवरण प्रमाणित गराई राख्नु पर्नेछ ।

३७. लेखा व्यवस्थापन : (१) गाउँपालिकाको लेखा व्यवस्थापन देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) गाउँपालिकाले आर्थिक प्रशासन नियमावलीको नियम ३ को अधीनमा रही लेखा पालन सिद्धान्त अनुसार लेखा राख्नुपर्नेछ ।

(ख) आर्थिक वर्ष समाप्त भएको पैंतीस दिनभित्र तोकिएको ढाँचामा वित्तीय प्रतिवेदन तयार गरी गाउँ सभा, महालेखा नियन्त्रक कार्यालय र महालेखा परीक्षकको कार्यालयमा प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ ।

(ग) गाउँपालिकाले कारोबार रकमको दैनिक रूपमा अनुसूची-९., ९.१, र ९.२ बमोजिमको ढाँचामा प्राप्त तथा भुक्तानीको विवरण राख्नुपर्नेछ । उक्त लेखा अभिलेख कम्प्यूटराईज्ड लेखा प्रणालीमा राख्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(घ) गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले कोषमा प्राप्त हुने सबै प्रकारका रकमको स्रोत अनुसारको खाता वा सहायक खाता राख्नु पर्नेछ ।

(ङ) चालू खर्च र पूँजगत खर्चका लागि छुट्टाछुट्टै दुईवटा खाता राखी आर्थिक कारोबारको अभिलेख व्यवस्थित गर्ने र उक्त हिसाब मासिक रूपमा बैङ्क खातासँग मिलान गराउने दायित्व गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको हुनेछ ।

(च) खर्च व्यवस्थापन गर्दा नियमितता, मितव्ययिता, प्रभावकारिता, कार्यकुशलता औचित्य र जवाफदेहिताको सिद्धान्तलाई अवलम्बन गर्दै आर्थिक प्रशासन नियमावली बमोजिम खर्च गर्नुपर्नेछ ।

(छ) भौतिक पूर्वाधारतर्फका आयोजनाको हकमा प्राविधिकबाट स्थलगत अनुगमन सहितको प्रतिवेदन पेश नभएसम्म थप किस्ता निकासो दिन पाईने छैन ।

(२) गाउँपालिकाको लेखापरीक्षण देहाय बमोजिम गर्नु गराउनु पर्नेछ :- (क) गाउँपालिकाको लेखापरीक्षण ऐनको दफा ६९ बमोजिम सम्पन्न गर्नुपर्नेछ ।

- (ख) अन्तिम लेखापरीक्षण गर्दा लेखा परीक्षकले गाउँपालिकामै उपस्थितभई आवश्यकता अनुसार आयोजनाहरूको स्थलगत निरीक्षण समेत गरी गर्नुपर्नेछ ।
- (ग) गाउँपालिकाले अन्तिम लेखापरीक्षण प्रतिवेदन गाउँ सभामा पेश गर्नुपर्नेछ र गाउँपालिकाको सो लेखापरीक्षण प्रतिवेदनलाई राजनैतिक दल, नागरिक समाज र अन्य सरोकारवालाको उपस्थितिमा गाउँपालिकाको अध्यक्ष वा निजले तोकेको पदाधिकारीले सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ ।
- (घ) काम भएको तर प्रमाण कागजात जुटाउन नसकेका कारणले बेरूजु फछ्यौट हुन नसकेका बेरूजुलाई नियमित गराउन गाउँ सभाले गाउँपालिकालाई आवश्यक निर्देशन दिनसक्नेछ । यसरी प्राप्त निर्देशनलाई प्राथमिकता दिई पालना गर्नु गराउनु गाउँपालिकाको कर्तव्य हुनेछ ।
- (च) गाउँपालिकालाई लेखापरीक्षकबाट प्राप्त प्रतिवेदन चित्तबुझ्दो नलागेमा सो विवरण खुलाई नेपाल चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट संस्थामा लेखी पठाउन सक्नेछ र उक्त संस्थाको स्वीकृति लिई अर्को लेखापरीक्षक नियुक्ती गर्नसक्नेछ ।
- (छ) गाउँपालिकाको अन्तिम लेखापरीक्षण नेपाल चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट संस्थामा दर्ता भएको दर्तावाला लेखापरीक्षकबाट गराउनु पर्नेछ । तर सरकारी सेवा, सार्वजनिक संघ संस्था र जिल्ला समन्वय समितीको कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारीले गाउँपालिकाको अन्तिम लेखापरीक्षण गर्न पाउने छैनन् ।

परिच्छेद-७

वित्तीय अनुशासन सम्बन्धी व्यवस्था

३८. वित्तीय अनुशासन: वित्तीय अनुशासनसम्बन्धि व्यवस्था देहाय बमोजिम कायम गरिनेछ ।

- (क) नेपालको सविधानको धारा ५९ (७) बमोजिम गाउँपालिकाले पालन गर्नु पर्ने वित्तीय अनुशासन सन्धि सरकारको कानून र नीति अनुसार पालन गर्नु पर्नेछ ।
- (ख) जवाफदेहीपूर्ण योजना तर्जुमा गरी गाउँपालिकामा सञ्चालित योजना र कार्यक्रमको सावर्जनिक सन्वाई, समाजिक परीक्षण तथा लैंगिक सशक्तिकरण र सामाजिक समावेशीकरण समेतको व्यवस्था मिलाउनपर्नेछ ।
- (ग) स्थानिय योजना तथा कार्यक्रमको गुणस्तर र सुशासनमा उच्च जोड दिई, वित्तीय अनुशासन तथा परियोजना अनुशासनमा रहेर गाउँपालिकाको काम कारवाही अगाडि बढाउन पर्नेछ ।

- (घ) संघीय सरकारको अनुदानबाट प्राप्त रकम संघीय सरकारको सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रममा थप गररे दिन र कुनै पनि प्रकारको आर्थिक सहायतामा खर्च गर्न पाइने छैन ।
- (घ) नगद कारोबार गर्दा हुन सक्ने जोखिम कम गर्नको लागि तलब भत्ता लगायतका अन्य भूक्तानीका रकमहरू समेत बैंक खाता मार्फत भूक्तानी गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।
- (ङ) भौतिक आयोजना प्रगति विवरण मासिक, चौमासिक र वार्षिक रूपमा गाउँपालिकाको कार्यालयमा सबैले देख्ने गरी अनिवार्य रूपमा सार्वजनिक गराउने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

३९. उत्तरदायित्व सम्बन्धी व्यवस्था: गाउँपालिकाको सम्पूर्ण काम कार्यवाहीलाई सरल, सुव्यवस्थित, सेवाग्राही मैत्री र जिम्मेवारयुक्त बनाई गाउँपालिकालाई सेवाग्राहीप्रति उत्तरदायी गराउन देहाय बमोजिमको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ :-

- (१) कार्यालयको कार्यमा विभिन्न विभाग, महाशाखा, शाखा, कार्यालय, इकाईको कार्य जिम्मेवारी र उक्त शाखा इकाई कार्यालयमा काम गर्ने प्रत्येक कर्मचारीको काम, कर्तव्य र अधिकार एवम् जिम्मेवारी तोकी काम गराउने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ । यसरी जिम्मेवारी तोकेपछि सम्बन्धित शाखालाई कार्यसम्पादन मापन सूचकसँग समेत अन्तरसम्बन्ध स्थापित गर्नु पर्नेछ ।
- (२) कर्मचारीको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्दा उक्त सूचकहरू अनुसार कार्य गरे नगरेको वस्तुगत मूल्याङ्कन गरी पुरस्कार र दण्ड दिने परिपाटी अवलम्बन गरिनेछ ।
- (३) नागरिकप्रति उत्तरदायी भई व्यवहार गर्न, नागरिकका आधारभूत आवश्यकता र अधिकारहरूप्रति संवेदनशील भई प्रभावकारी सेवा प्रवाह गर्न, आफ्ना कर्मचारी एवम् जनप्रतिनिधीहरूलाई अभिमुखीकरण गर्नुको साथै कार्यालयको कार्य वातावरणमा आवश्यक सुधार ल्याउनु पर्नेछ ।
- (४) नागरिकका लिखित वा मौखिक गुनासाहरूलाई प्राथमिकता दिई सम्बोधन गर्न न्यायिक समितीलाई जिम्मेवारी तोक्न सक्नेछ । न्यायिक समितीले प्राप्त त्यस्ता गुनासा र सुनुवाई गरेको विवरण चौमासिक रूपमा समीक्षा कार्यपालिका बैठकमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (५) सूचनाको हकसम्बन्धी अधिकारलाई कार्यान्वयन गराउन गाउँपालिका प्रतिवद्ध रहनु पर्नेछ ।
- (६) गाउँपालिकाले आफूले संचालन गरेको कार्यक्रम वा आयोजना, सेवा प्रवाहको अवस्था आदिका बारेमा वर्षमा कम्तीमा दुई पटक सार्वजनिक सुनुवाई गर्नेछ ।
- (७) गाउँपालिका तथा स्थानीय सेवा प्रदायकको काम कारवाहीमा पारदर्शिता र सेवाग्राहीप्रति जवाफदेहिता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले स्थापना भएको उत्तरदायित्व सहजीकरण संयन्त्र (एल.जि.ए.एफ) मार्फत् गाउँपालिकाले आफु र आफ्नो मातहतको कार्यालयको काम कार्यवाहीको सन्दर्भमा नागरिक अनुगमन, सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परीक्षण, र नागरिक

बडापत्रको व्यवस्थित गर्नेजस्ता कार्य गरी गाउँपालिकालाई सेवाग्राहीप्रति उत्तरदायी गराउनुका साथै वित्तीय अनुशासन कायम गरिनेछ ।

- (८) गाउँपालिकाको समग्र सेवा प्रवाह र आयोजनाको कार्यान्वयन सम्बन्धमा सम्बन्धित पक्षको चित्त नबुझेमा सम्बन्धित न्यायिक समिती समक्ष उजुरी दिन सकिनेछ । त्यस्तो उजुरी न्यायिक समितीले कार्यापालिकाको बैठकमा प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ ।
- (९) गाउँपालिकामा निर्वाचित पदाधिकारीहरूले सम्पत्ति विवरण स्थानिय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा ११० को उपदफा (१), सार्वजनिक पद धारण गरेका व्यक्तिले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा (५०), निजामती कर्मचारीहरूले निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा (५४) र निजामती सेवा नियमावली, २०५० को दफा ११८ को उपदफा (१) बमोजिम प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले साठी दिनभित्र राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्रले तोके बमोजिमको ढाँचामा व्यवस्थित गरी राख्नुपर्नेछ ।
- (१०) गाउँपालिकाका पदाधिकारी एवम् कर्मचारीहरूको आचार संहिता पारित गराई लागू गर्नु गराउनु पर्नेछ ।

४०. पारदर्शिता सम्बन्धी व्यवस्था : गाउँपालिकाले आफूले संचालन गरेको कार्यक्रम वा योजनालाई पारदर्शी ढंगले सञ्चालन गर्न देहाय बमोजिम व्यवस्था गर्नुपर्नेछ :-

- (१) गाउँपालिकाले (३) तिन लाख वा सोभन्दा बढी लागत अनुमान भएका कार्यक्रम वा आयोजनाहरूको आयोजनाको नाम, लागत अनुमान, सम्भौता मिति, सम्पन्न हुने मिति, लाभान्वित जनसंख्या, लागत सहभागिताजस्ता विवरण सहितको सूचना पाटी सर्वसाधारणले देख्न सक्ने गरी योजनास्थलमा राख्नुपर्नेछ ।
- (२) गाउँपालिकाबाट सञ्चालित कार्यक्रम, आयोजना तथा बजेट सबैले देख्ने गरी सूचना पाटीमा टाँस्ने, सार्वजनिक गर्ने, स्थानीय सञ्चारका माध्यम एफ. एम. रेडियो मार्फत् प्रचार प्रसार गर्ने कार्य गर्नुपर्नेछ ।
- (४) आयोजना सम्पन्न भैसकेपछि त्यस्ता आयोजनाको अनुसूची-१० बमोजिम सार्वजनिक परीक्षण गराउनुपर्नेछ । सार्वजनिक परीक्षण नभएसम्म अन्तिम किस्ता भुक्तानी दिइने छैन ।
- (६) गाउँपालिकाले वडा समितीको सहभागितामा सरोकारवाला सबै पक्षको प्रतिनिधित्व रहेको भेला मार्फत् कम्तिमा वर्षको एक पटक सामाजिक परीक्षण गर्नुपर्नेछ । सामाजिक परीक्षण हुने स्थान र उपस्थिति सम्बन्धी सूचना व्यापकरूपमा प्रचार-प्रसार गर्नुपर्नेछ ।

४१. जोखिम न्यूनीकरणसम्बन्धी व्यवस्था : गाउँपालिकाको संस्थागत, आर्थिक, वित्तीय सुशासन एवम् विश्वसनीयता कायम गर्दै यस सम्बन्धी जोखिमहरू न्यूनीकरण गर्नका लागि देहाय बमोजिमको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ :-

- (क) उपभोक्ता समितिबाट संचालित कार्यक्रमको लेखा दुरुस्त राख्ने दायित्व सम्बन्धित उपभोक्ता समितिका प्रमुख, कोषाध्यक्ष र सचिवको हुनेछ। लेखा दुरुस्त नराखेको पाइएमा प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही हुनेछ।
- (ख) भए गरेको कामलाई नगरेको भनी तथा नगरेको कामलाई गरेको भनी सिफारिश गर्ने, नाप जाँच प्राविधिक सुपरिवेक्षण गर्ने र अन्तिम मूल्याङ्कन गर्ने कर्मचारीलाई प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही हुनेछ।
- (ग) यस कार्यविधि बमोजिम सञ्चालन हुने कार्यक्रमको रकम दुरूपयोग भएको प्रमाणित भएमा सम्बन्धित पदाधिकारीबाट असुल उपर गरिनुको साथै त्यस्तो निर्णय गर्ने अधिकारीलाई प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही हुनेछ।
- (घ) गाउँपालिकाको सार्वजनिक खरिद प्रक्रियालाई पारदर्शी र नियमित गराउन सार्वजनिक खरिद ऐन र नियमावलीको पूर्ण पालना गर्दै विद्युतीय माध्यमबाट सञ्चालन गर्न प्रोत्साहन गर्नु पर्नेछ। ठेक्कापट्टा प्रक्रियामा हुनसक्ने अनियमितता, मिलोमतो, जवरजस्ती र हुलहुज्यत गर्नेजस्ता कानून विपरितका कार्यहरू निरूत्साहित गर्न स्थानीय प्रशासनले आवश्यक सहयोग गर्नुपर्नेछ।
- (ङ) स्थानिय सरकार संचालन ऐन, नियम, प्रचलित कानून र यस कार्यविधि विपरित कुनै पनि कार्यक्रम वा क्रियाकलाप र सेवा प्रवाहसम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्न पाइने छैन।
- (च) कार्यक्रम वा आयोजनाहरूको यस कार्यविधिमा उल्लेख भए बमोजिम नियमित रूपमा अनुगमन, प्रतिवेदन तथा समीक्षा गर्नुपर्नेछ।
- (छ) गाउँपालिकाको हित विपरित ठेक्का भेरिएसन गर्न वा मूल्य समायोजन गर्न वा स्वार्थ बाझिने काम गर्न पाइनेछैन।
- (ज) प्रत्येक आर्थिक वर्षको फाल्गुण मसान्तपछि नयाँ आयोजना सम्भौता गर्न वा पेशकी उपलब्ध गराउन पाइने छैन। साथै रकम फ्रिज नगर्ने गलत मनसायले नियमभन्दा बढी पेशकी दिन वा अन्य खातामा रकमान्तर वा स्थानान्तरण गरेको पाइएमा त्यस्तो गर्ने पदाधिकारी वा कर्मचारीलाई कानून बमोजिम कारवाही हुनेछ।
- (झ) गाउँ सभाबाट वार्षिक कार्यक्रम वा आयोजना स्वीकृत गर्दा विषय क्षेत्रगत रूपमा एकमुष्ट छुट्याउने वा अवण्डामा नराखी आयोजनागत रूपमा बजेट बाँडफाड गर्नुपर्नेछ।

(य) गाउँपालिकाबाट सञ्चालित कार्यक्रम वा आयोजनाको रकम उपभोक्ता समिति, ठेकेदार वा अन्य कार्यान्वयन गर्ने निकायबाट दुरुपयोग भएको पाइएमा वा अनुमानित लागतको तुलनामा गुणस्तरीय तवरबाट काम नभएको वा कम परिमाणमा काम भएको पाइएमा त्यस्तो कार्यमा संलग्न प्राविधिक कर्मचारी, व्यक्ति, पदाधिकारी वा निकायलाई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ एवम् प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही हुनेछ ।

विविध

४२. गैरसरकारी संस्थासम्बन्धी व्यवस्था : (१) गाउँपालिकामा गैरसरकारी संस्थाले आफ्ना कार्यक्रम वा आयोजना वा स्रोत स्थानीयस्तरमा परिचालन गर्दा यस गाउँपालिकामा मात्र भए यस गाउँपालिका संग र यस गाउँपालिका संग जोडिएका एकभन्दा बढी गाउँपालिकाको क्षेत्रमा समेत गर्ने भए सम्बन्धित गाउँपालिकासंग पनि आफूले गर्ने काम, कार्यस्थल र प्रवाह गर्ने रकम, कार्य सञ्चालन हुने अवधि, मुख्य उपलब्धी खुल्ने गरी अनुसूची-११ बमोजिम समझदारीपत्र तयार गरी समन्वयात्मक ढंगले कार्य सम्पादन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।
- (२) विकास साभेदारको सहयोगमा गैरसरकारी संस्था तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था मार्फत् कार्यान्वयन हुने कार्यक्रमहरूमा पनि उपदफा (१) अनुसार गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।
- (३) गैरसरकारी संस्थाले कार्यक्रम वा आयोजना सञ्चालन गर्दा गाउँपालिकाबाट प्राथमिकरणमा परेका र सहभागितामूलक तवरबाट छनौट भई आएका कार्यक्रम वा आयोजना सञ्चालन गर्न प्राथमिकता दिनुपर्नेछ ।
- (४) गैरसरकारी संस्थाले गाउँ स्तरमा स्रोत परिचालन गर्दा यस गाउँपालिकासंग समझदारी गरी समन्वयात्मक र जवाफदेही ढंगबाट कार्यक्रम वा आयोजना सञ्चालन गर्नुपर्नेछ । यस्ता कार्यक्रम वा आयोजनाको गाउँपालिकाले प्रभावकारी अनुगमन गर्नेछ ।
- (५) गैरसरकारी संस्थाले गरेको कार्य प्रगति बारे चौमासिक रूपमा यस गाउँपालिकामा प्रगति समीक्षा गराउनु पर्नेछ ।
- (६) अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूले कार्य सञ्चालन गर्दा प्रचलित कानून बमोजिम पारदर्शी र प्रतिस्पर्धी तवरबाट राष्ट्रिय वा गाउँपालिका स्तरमा कार्यरत गैरसरकारी संस्था छनौट गरी सो मार्फत सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।
- (७) गैरसरकारी संस्थाले प्रचलित कानून बमोजिम संस्थाको दर्ता, नवीकरण, आयव्यय तथा लेखाको अद्यावधिक विवरण राखेको र वार्षिक रूपमा लेखा परीक्षण गराएको हुनुपर्दछ ।

४३. थपघट वा हेरफेर गर्न सक्ने : यस कार्यविधि कार्यान्वयनका क्रममा कुनै बाधा अवरोध वा अस्पष्टता आएमा त्यस्तो बाधा अवरोध फुकाउने प्रयोजनका लागि गाउँ कार्यपालिकाले यस कार्यविधिमा आवश्यकता अनुसार थपघट वा हेरफेर र व्याख्या गर्न सक्नेछ ।

४४. बचाऊ : (१) यस कार्यविधिका प्रावधानहरूलाई कार्यान्वयन गर्दा यस कार्यविधि लागू हुनुभन्दा अघि गाउँ सभाबाट स्वीकृत भएका कार्यक्रम र बजेटलाई सोही अनुसार सञ्चालन गर्न यस कार्यविधिले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन । तर यस कार्यविधिका अन्य प्रावधानहरूको हकमा यसै कार्यविधिमा उल्लेख भए बमोजिम गर्नु गराउनु पर्नेछ ।

(२) गाउँ सभाबाट स्वीकृत भएका कार्यक्रम वा आयोजना सञ्चालन गर्दा र अन्य कार्यक्रम वा आयोजना स्वीकृति, कार्यान्वयनसम्बन्धी क्रियाकलाप गर्दा यस कार्यविधिका प्रावधानहरूको समेत पालना गर्नुपर्नेछ ।

(३) यस कार्यविधिका कुनै प्रावधानहरू प्रचलित संघीय, प्रदेश र स्थानिय कानून एवम् ऐन, नियमावली र आर्थिक प्रशासन नियमावली संग बाभिएमा बाभिएको हदसम्म अमान्य हुनेछ ।